

Vivian Holtlund ja Hanne-Maarit Tentke

KSAO:N TUTOREIDEN KOULUTUS EHKÄISEMÄSSÄ KOULUKIUSAAMISTA KOULURAUHAN AVULLA

Opinnäytetyö
Sosiaalialan koulutusohjelma

Marraskuu 2015

Tekijä/Tekijät	Tutkinto	Aika
Vivian Holtlund, Hanne-Maarit Tentke	Sosionomi (AMK)	Marraskuu 2015
Opinnäytetyön nimi		
KSAO:n tutoreiden koulutus ehkäisemässä koulukiusaamista Koulurauhan avulla		59 sivua 13 liitesivua
Toimeksiantaja		
Mannerheimin Lastensuojeluliitto ry, Kymen piiri		
Ohjaaja		
Lehtori Merja Hautalainen		
Tiivistelmä		
<p>Tämän toiminnallisen opinnäytetyön tavoitteena oli suunnitella ja järjestää Kouvolan seudun ammattioppilaitoksen sosiaali- ja terveystieteiden ensimmäisen vuoden opiskelijoille tutortoiminnan koulutuspäivä. Koulutuspäivän tarkoituksena oli Koulurauhasta kertominen ja tiedottaminen. Opinnäytetyömme tavoitteena oli ohjata tutoreita Koulurauhan mukaiseen työskentelyyn heidän omassa oppilaitoksessaan. Koulurauha on kiusaamisen vastainen toimintamalli, jolla luodaan turvallinen oppimisympäristö.</p> <p>Koulutuksella pyritään kannustamaan ja motivoimaan nuoria suunnitelmalliseen tutortoimintaan. Tutorkoulutuspäivä toteutettiin sosiaali- ja terveystieteiden opiskelijoille tarkoitettuna opetustilassa. Päivään osallistui 11 lähihoitajaopiskelijaa. Koulutuspäivä pohjautui Mannerheimin Lastensuojeluliiton tutortoiminnan oppaaseen. Opinnäytetyön toiminnallisen osuuden pohjana toimivat teoretiset tiedot kiusaamisesta, ryhmän toiminnasta, ryhmäytymisestä, tutortoiminnasta ja Koulurauhasta. Koulutuspäivä sisälsi toiminnallisia harjoituksia ja digitarinoita, joiden tavoitteena oli antaa nuorille valmiuksia tutoreina toimimiseen.</p> <p>Nuoret kokivat koulutuspäivän antaneen heille valmiuksia ja ideoita oman oppilaitoksen tutortoimintaan. Toiminnalliset harjoitukset ja ryhmässä työskentely koettiin mielenkiintoiseksi ja hyödylliseksi. Nuoret tunsivat koulutuspäivän innostavaksi ja tarpeelliseksi. He ovat toteuttaneet oppilaitoksessaan Koulurauhan mukaista toimintaa, joka lisää yhteisöllisyyttä.</p>		
Asiasanat		
kiusaaminen, koulurauha, tutortoiminta, ryhmäyttäminen		

Author (authors)	Degree	Time
Vivian Holtlund, Hanne-Maarit Tentke	Bachelor of Social Services	November 2015
Thesis Title		
Tutoring Training day for KSAO Students for Preventing Bullying and Helping in the Promoting of School Peace.		59 pages 13 pages of appendices
Commissioned by		
Mannerheim League for Child Welfare, Kymi district organization		
Supervisor		
Merja Hautalainen, Senior Lecturer		
Abstract		
<p>The aim of this practical thesis was to plan and organize a training day of tutoring for social and health care vocational first grade students of the Kouvola region. The purpose of the training day was to tell and inform about school peace. The aim of the thesis was to instruct tutors to work according to school peace in their own educational institution. We wanted to encourage and motivate the young people towards structured tutoring. The tutor training day was executed in classrooms assigned to the social and health care students. Eleven practical nurses attended the training day.</p>		
<p>The training day was based on the Mannerheim League for child welfare guide of tutoring. The practical part of the thesis was based on theoretical knowledge of bullying, group functioning, grouping, tutoring and school peace. The training day included practical exercises and digital stories that were meant to give readiness for young people to be a tutor.</p>		
<p>The young people experienced that the training day had given them readiness and ideas for their own tutoring. The practical exercises and group work were seen as interesting and useful. The young people felt that the training day was inspirational and necessary. They have worked according to school peace in their own educational institution and it has increased communality.</p>		
Keywords		
bullying, school peace, tutoring, grouping		

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	6
2	TOIMINNALLINEN OPINNÄYTETYÖ.....	7
3	MANNERHEIMIN LASTENSUOJELULIITTO	9
4	RYHMÄ.....	11
4.1	Turvallinen ryhmä	12
4.2	Ryhmäyttäminen.....	13
4.3	Ryhmän kehitysvaiheet.....	15
5	KIUSAAMINEN.....	18
5.1	Kiusaamisen muodot	20
5.2	Kiusaamisen roolit	23
5.3	Kiusaamisen yleisyys ammattikouluissa	23
5.4	Kiusaamisen tunnistaminen	24
5.5	Kiusaamiseen puuttuminen	24
5.6	Kiusaamisen ennaltaehkäisy koulu yhteisössä	26
6	KOULURAUHA.....	27
6.1	Koulurauha-ohjelma.....	28
6.2	Koulurauha Kouvolassa 2015 - 2016.....	29
6.3	Koulurauhan julistustapahtuma 2015.....	30
7	TUTORKOULUTUKSEN RAKENTAMINEN	33
7.1	Koulutuksen rytmitys.....	35
7.2	Ryhmän ohjauksen perussäännöt	36
8	TUTORTOIMINTA KSAO:N SOSIAALI- JA TERVEYSALALLA	37
9	TUTORTOIMINNAN KOULUTUSPÄIVÄ	39
9.1	Tullaan tutuiksi ja aloitus.....	39
9.2	Hyvä ryhmähenki	43
9.3	Tutortoiminta.....	44
9.4	Koulukiusaaminen	47
9.5	Koulurauha	48
9.6	Päivän lopetus	50

10	LOPUKSI	52
	LÄHTEET	55
	LIITTEET	
	Liite 1. Kouvolan Koulurauhan virallinen logo	
	Liite 2. Tutorkoulutuspäivän rakenne	
	Liite 3. Tutorkoulutuspäivän diaesitys	

1 JOHDANTO

Monella meistä on jonkinlainen kokemus kiusaamisesta. Toiset ovat joutuneet itse kiusaamisen kohteeksi, kun taas joku on voinut toimia kiusaajana. Monet ovat sivustakatsojina kiusaamistilanteissa. Kiusaamista kohtaavat kaiken ikäiset ihmiset. Tässä opinnäytetyössä käsittelemme koulukiusaamista. Keski-tyämme työssämme nuorten ja toisen asteen opiskelijoiden kohtaamaan kiusaamiseen. Oppilaitoksissa kiusaamista tapahtuu monissa eri muodoissa ja se voi jatkua opettajilta huomaamatta vuodesta toiseen. Jos kiusaamiseen ei puututa, voi sillä olla vakavia seurauksia. Nuorilla kiusaaminen vaikuttaa heidän itsetuntoon, kaverisuhteisiin sekä opiskelumotivaatioon ja ammatinvalintaan. Nuorena koetulla kiusaamisella voi olla kauaskantoisia vaikutuksia. Kiusaamisen seurauksena voi aikuisiällä olla vaikea solmia pysyviä ja luotettavia ihmissuhteita.

Nykyään kiusaamista ennaltaehkäistään erilaisten toimintamallien avulla. Opinnäytetyömme painottuu Koulurauhaan, joka tarjoaa toimivan mallin yhdessä tehtävään toiminnan suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin. Koulurauhassa keskeisinä toimijoina ovat opiskelijat itse. Koulurauha tähtää turvalliseen kouluympäristöön, jossa ketään ei kiusata ja kouluun on mukava mennä. Opinnäytetyömme on ajankohtainen, koska Koulurauha julistettiin Kouvolassa lukuvuodelle 2015 - 2016. Opinnäytetyömme tilaaja Mannerheimin Lastensuojeluliiton Kymen piiri toimii yhtenä Koulurauhan järjestävänä tahona. Kouvolassa tapahtuu monenlaista Koulurauha -toimintaa, joita esittelemme työssämme.

Koulurauha-ohjelma on suunnattu ala- ja yläkouluikäisille, mutta opinnäytetyömme kautta pääsemme viemään Koulurauhaa myös toisen asteen opiskelijoille. Toiminnallisena osuutena järjestämme Kouvolan seudun ammattioppilaitoksen, eli KSAO:n sosiaali- ja terveystieteiden opiskelijoille tutorkoulutuspäivän. Tutorien tehtäviin kuuluu uusien opiskelijoiden vastaanottaminen ja ryhmäyttäminen. Ryhmäyttäminen on opintojen alussa tärkeää, jotta turvallinen ryhmä voi kehittyä. Turvallisessa ryhmässä vuorovaikutus on avointa ja luottamuksellista. Toiminnallisten harjoitusten avulla ryhmän jäsenten on helpompi tutustua toisiinsa. Tässä opinnäytetyössä käsittelemme ryhmään ja ryhmän toimintaan liittyviä asioita.

Tutorkoulutuksen kautta haluamme antaa tutoreille toiminnallisten harjoitusten avulla keinoja hyvän ryhmähengen luomiseen. Pyrimme luomaan nuorille teoriapohjaa koulukiusaamisesta ja sen ennaltaehkäisystä. Tutorit voivat omalla käytöksellään vaikuttaa oppilaitoksen sisäisiin normeihin. Opinnäytetyössä ovat liitteenä suunnittelemamme koulutuspäivän rakenne ja diaesitys. Opinnäytetyömme tarkoitus on tukea tutoreiden toimintaa ja näin parantaa koko kouluyhteisön hyvinvointia. Koulutuspäivän tavoitteena on ohjata tutoreita Koulurauhan toteuttamiseen heidän omassa oppilaitoksessaan, sekä perehdyttää nuoret tutortoimintaan. Toivomme, että koulutuksen jälkeen opiskelijat suunnittelevat itse toimintaa ja tapahtumia, joilla pyritään lisäämään yhteisöllisyyttä.

2 TOIMINNALLINEN OPINNÄYTETYÖ

Toiminnallinen opinnäytetyö tarkoittaa opinnäytetyötä, jolla tavoitteellaan käytännön toiminnan ohjeistamista, opastamista tai järjestämistä. Se on ammattikorkeakouluissa vastine tutkimukselliselle opinnäytetyölle. Koulutusalaan riippuen toiminnallinen opinnäytetyö voi olla käytäntöön suunnattu opastus tai ohjeistus tai jonkinlaisen tapahtuman toteuttaminen. Toteutustavat vaihtelevat koulutusalojen ja kohderyhmän mukaisesti. Erilaisia toteutustapoja ovat esimerkiksi kirjalliset kansiot, ohjeet, portfoliot tai erilaiset tapahtumat ja toimintapäivät. Tärkeää toiminnallista opinnäytetyötä toteuttaessa on, että käytännön toteutus ja raportointi ovat yhteneväisiä. Toiminnallisen opinnäytetyön tulisi olla työelämälähtöinen ja käytännönläheinen, mutta myös osoittaa opiskelijoiden alan tietojen ja taitojen hallintaa. Opinnäytetyössä yhdistyvät ammatillinen teoriaviitekehys sekä käytäntöön toteutettu toiminnallinen osuus. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 9,10.)

Teimme toiminnallisen opinnäytetyön Mannerheimin Lastensuojeluliiton Kymen piirille. Otimme itse yhteyttä Kymen piirin toiminnanjohtajaan ja kysyimme, onko piirillä tarvetta toiminnalliselle opinnäytetyölle. Sovimme Christa Carpelan kanssa tapaamisen heinäkuulle 2014. Tapaamisessa oli mukana myös perhekeskustoiminnan koordinaattori Maiju Vesa. Toiminnanjohtaja Carpelan kertoi meille MLL:n toiminnasta ja palveluista sekä opinnäytetöistä, joita

piirille oli tehty aiemmin. Toimme esille, että haluamme opinnäytetyömme olevan toiminnallinen. Keskustelussa nousi esiin Koulurauha, joka julistetaan Kouvolassa syksyllä 2015. Saimme kuulla Koulurauha-ohjelmasta ja sen käytännöistä. Christa Carpelan ja Maiju Vesa ehdottivat, että opinnäytetyömme liittyisi jotenkin Koulurauhaan. Sovimme, että käymme tapaamassa Helsingissä MLL:n keskusjärjestön toimistolla Koulurauhan koordinaattori Tiia Posaa. Tapaamisen tarkoituksena oli saada lisätietoa Koulurauhasta.

Tapasimme Tiia Posan syyskuussa 2014. Tapaamisessa Posa kertoi meille Koulurauha-ohjelmasta ja sen toteutustavoista. Keskustelussa nousi useita ideoita opinnäytetyötämme varten. Koulurauhan koordinaattori Posa kertoi, että Espoossa Koulurauhaa oli viety peruskoulujen lisäksi myös toisen asteen oppilaitokseen. Espoossa Koulurauha oli toteutettu ammattikoulussa, koska kiusaamista esiintyy myös siellä. Posa ehdotti, että opinnäytetyömme toiminnallinen osuus olisi Koulurauhan vieminen Kouvolan ammattioppilaitokseen. Ideoimme tapoja Koulurauhan saamiseksi ammattikouluun, jolloin esille nousi tutortoiminta. Tässä vaiheessa Tiia Posa pyysi palaveriin mukaan nuorisotyön suunnittelija Kirsi Pihlajan, joka vastaa MLL:n tukioppilas- ja tutortoiminnasta.

Kirsi Pihlaja kertoi MLL:n nuorisotyöstä ja tutortoiminnasta. Yhdessä ideoimme, että Koulurauhan voisi sisällyttää uusien tutoreiden tutorkoulutukseen. Nuorisotyön suunnittelija Pihlajan ehdotuksesta osallistuimme marraskuussa 2014 tutorvastaaville ja tutoreiden kouluttajille tarkoitettuun koulutukseen. Tapaamisen jälkeen olimme yhteydessä opinnäytetyömme tilaajaan ja kerroimme heille ehdotuksen tutoreiden kouluttamisesta. Heistä idea oli todella hyvä ja tarpeellinen. Kymen piirin perhekeskustoiminnan koordinaattori Maiju Vesa kertoi, että Kouvolan seudun ammattiopiston sosiaali- ja terveysala on mukana Koulurauhan työryhmässä. Sovimme, että Maiju Vesa selvittää ammattiopistolta yhteistyömahdollisuuksia.

Tutorvastaaville ja tutoreiden kouluttajille tarkoitettu koulutus järjestettiin Helsingissä keskusjärjestön tiloissa ja kouluttajana toimi Kirsi Pihlaja. Koulutuksessa saimme taustatietoa ryhmän toiminnasta ja samalla kävimme läpi MLL:n Ryhmää rakentamassa toimintaoppaan, joka sisältää tutorkoulutusmallin. Koulutuksen tarkoituksena oli lisätä tietoa ryhmäytymisestä. Päivään sisältyi monia toiminnallisia harjoituksia, joista saimme vinkkejä ja ideoita opinnäytetyötämme varten. Koimme koulutuspäivässä haastavaksi sen, että muut

koulutukseen osallistujat olivat ammattilaisia ja työskennelleet vuosia tutoreiden parissa.

Marraskuussa saimme Kymen piirin Maiju Vesalta tiedon, että KSAO:n sosiaali- ja terveysala oli valmis yhteistyöhön kanssamme. Yhteyshenkilönä KSAO:lta toimi opinto-ohjaaja ja tutorvastaava Pietari Paasonen. Otimme Pietari Paasosen yhteyttä ja sovimme tapaamisen tammikuulle 2015. Tapaamisessa opinto-ohjaaja Paasonen kertoi sosiaali- ja terveysalan tutortoiminnasta ja sen tavoitteista. Pietari Paasonen mielestä koulutukselle oli oppilaitoksessa tarvetta. KSAO:n tutorkoulutukset oli järjestetty aiemmin suurina ryhminä koko oppilaitoksen tutoreille. Paasonen toivoi tulevalta koulutukselta opiskelijoiden aktivointia ja koko koulu yhteisön hyvinvoinnin parantamista.

Koulutuksen sisällöksi keskustelussa muodostui koulukiusaaminen, Koulurauha ja ryhmäyttämisen merkitys. Sovimme, että koulutuspäivä toteutetaan toukokuussa 2015 uusille sosiaali- ja terveysalan tutoreille. Opinnäytetyömme toiminnallisena osuutena toteutimme näiden kaikkien vaiheiden jälkeen tutor-koulutuspäivän lähihoitajaopiskelijoille. Koulutuksen sisällöksi nousivat lopulta ryhmä ja ryhmäyttäminen, tutortoiminta, koulukiusaaminen ja Koulurauha. Päivään sisältyi myös toiminnallisia harjoituksia, sekä videoita. Toinen meistä, Hanne-Maarit Tentke, osallistui elokuussa Kouvolassa järjestettyyn Koulurauhan julistustapahtumaan. Tapahtumassa julistettiin valtakunnallinen Koulurauha kouluille. Koulurauhavuoden teemana on *yhdessä vahvaksi*.

3 MANNERHEIMIN LASTENSUOJELULIITTO

Opinnäytetyömme tilaajana toimii Mannerheimin Lastensuojeluliiton Kymen piiri. Mannerheimin Lastensuojeluliitto ry eli MLL on avoin ja valtakunnallinen kansalaisjärjestö. Se koostuu kymmenestä piirijärjestöstä ja paikallisyhdistyksistä. Vuonna 2015 paikallisyhdistyksiä on 558 ja niiden jäsenmäärä on yli 91 000. Mannerheimin Lastensuojeluliiton ylin päättävä elin on kolmen vuoden välein kokoontuva liittokokous. Liittokokous linjaa liiton toimintaa ja hyväksyy liiton toimintasuunnitelman seuraavaksi kolmivuotiskaudeksi. Lisäksi liittokokous valitsee liittovaltuuston, johon kuuluu kolme puheenjohtajaa ja 38 jäsentä. Liittovaltuusto puolestaan valitsee liittohallituksen, johon kuuluu pu-

heenjohtajan lisäksi yhdeksän jäsentä. MLL:n piirijärjestöillä ja paikallisyhdistyksillä on äänioikeus liittokokouksessa. (Organisaatio 2014; Toimintasuunnitelma 2015.)

Piirijärjestöt ja paikallisyhdistykset ovat MLL:n keskusjärjestön jäseniä. Keskusjärjestöllä on keskustoimisto, joka sijaitsee Helsingin Hakaniemessä. Piirijärjestö on alueensa paikallisyhdistysten tuki ja alueellinen vaikuttaja. Kullakin piirijärjestöllä on piiritoimisto, jossa on palkattua henkilökuntaa. Paikallisyhdistys toimii omalla alueellaan MLL:n arvojen, toimintaperiaatteiden ja liittokokouksessa määriteltyjen linjausten mukaan, sekä edistää jäsentensä valitsemilla tavoilla lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvointia. Paikallisyhdistyksen toimintaa ohjaavat yhdessä sovitut ja MLL:n keskusjärjestön hyväksymät säännöt. (Organisaatio 2014.)

Kymen piiri ry on yksi Mannerheimin lastensuojeluliiton kymmenestä aluejärjestöstä. Se toimii Kymenlaakson ja Etelä-Karjalan alueella. Kymen piiriin sisältyy 34 paikallisyhdistystä, joista 19 toimii Kymenlaaksossa ja 15 Etelä-Karjalassa. Jäseniä näissä paikallisyhdistyksissä on yhteensä 4800. Kymen piiri määrittelee toiminnan tarkoitukseen edistää lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvointia, lisätä lapsuuden arvostusta ja näkyvyyttä yhteiskunnassa, sekä tuoda lapsen näkökulmaa päätöksentekoon. Kymen piiri on mukana vaikuttamassa lapsi- ja lapsiperheväestöä koskevissa päätöksissä. Piiri on yhteydessä kuntatoimijoihin ja -päättäjiin sekä järjestää alueellisia koulutuksia. Piiri osallistuu myös aktiivisesti erilaisiin kehittämisverkostoihin. Tarkoituksena on luoda moniammatillisia verkostoja, sekä kestäviä kuntakumppaneita. (MLL:n Kymen piiri.)

Kymen piiri tarjoaa lapsiperheille monimuotoista varhaista tukea, joka on osa paikallista hyvinvointiverkostoa. Toiminta täydentää kunnan palveluketjua lapsiperheiden hyvinvoinnin tukemisessa ja ehkäisee arjen ongelmien kasautumista. Piirin lapsi- ja perhetoimintaan kuuluvat lastenhoitoapu ja tukihenkilötoiminta. Tukihenkilötoimintaan sisältyy perhekummitoiminta, kaveritoiminta, sekä ystäväksi maahanmuuttajaäidille -toiminta. MLL:n paikallisyhdistykset järjestävät lapsiperheille perhekahvilatoimintaa, lasten kerhoja, tapahtumia,

vertaisryhmiä ja avoimia kohtaamispaikkoja. MLL:n perhekeskustoiminnan sisällöt ja painopisteet määritellään yhteistyössä kumppanuuskunnan kanssa. Kymen piirillä on kumppanuussopimus Kouvolan, Kotkan, Lappeenrannan ja Imatran kanssa. (Carpelan 2015.)

Kymen piiri tarjoaa myös ammatillisia perhepalveluita. Näihin palveluihin sisältyy vammaisen ja pitkäaikaissairaalan lapsen hoito, perhetyö, lapsiperheiden kotipalvelu, sekä lasten- ja nuorten tukihenkilötyö. Kymen piiri pyrkii löytämään oikean työntekijän ja oikean palvelun perheille. Perheiden tarpeisiin vastataan yksilöllisesti. Ammatillisen perhepalvelun tilaa kunnan sosiaali- tai terveystoimi ja asiasta tehdään ostopalvelusopimus. Perhe voi saada kunnalta myös hoitoon oikeuttavia palveluseleitä. Kun sopimus tai seteli on myönnetty, perhe ottaa itse yhteyttä toimistoon ja tilaa palvelun. Perheet ja yhteisöt voivat tilata palvelua myös yksityisesti. (Carpelan 2015; Tervetuloa MLL:n kymen piirin ammatillisten perhepalveluiden asiakkaaksi.)

4 RYHMÄ

Ryhmäksi ei voida kutsua mitä tahansa ihmisten joukkoa. Sillä tarkoitetaan tiettyä ihmisten joukkoa, joka on kokoontunut ryhmätoiminnan toteuttamisen vuoksi tai joka on alun perin olemassa jotakin muuta syytä varten, mutta tulee osalliseksi ryhmätoiminnasta (Kivelä & Lempinen 2010, 28). Koppisen ja Polarin (1993) mukaan ryhmä on sosiaalinen yksikkö, joka muodostuu erillisistä yksilöistä, jotka ovat tietoisia yhteenkuuluvuudestaan. Ryhmän jäsenillä on kyky ja pyrkimys toimia yhdenmukaisella tavalla ympäristöönsä nähden. Ihminen kuuluu luonnostaan moniin erilaisiin ryhmiin. Pienen lapsen ensimmäinen ryhmä on perhe, johon hän kuuluu. Kasvaessaan hän leikkii, käy päiväkodissa, opiskelee, harrastaa ja tekee töitä ryhmissä. Ryhmään kuuluminen on ihmisen perustarpeita ja näitä ryhmässä opittuja taitoja tarvitsemme lähes päivittäin. (Vehviläinen 2014, 79.)

Toiset ryhmät ovat olemassa vain tilapäisesti, hoitaakseen tehtävää joka päättyy tavoitteiden täytyttyä. Esimerkkinä tällaisista ryhmistä ovat opiskeluun tai uravalintatilanteisiin liittyvät ryhmät. Toiset ryhmät taas ovat pysyviä ja niiden

työ ei pääty vaikka tavoitteet saavutettaisiin. Tämän tyyppisistä ryhmistä esimerkkinä ovat työtiimit. Työelämässä puhutaankin usein ryhmien sijaan tiimeistä. Tiimien katsotaan olevan yksi ryhmätoiminnan muoto. Tiimi koostuu erilaisista yksilöistä, joilla on toisiaan täydentäviä tietoja ja taitoja. Sen jäsenet sovittavat yhteen ja täydentävät toistensa ideoita ja ajatuksia. Tiimityö edellyttää selkeästi määriteltyjä tavoitteita, joihin tiimi on sitoutunut. Tiimin jäsenet pitävät itseään yhteisvastuussa suorituksistaan. Tiimi voidaankin nähdä ryhmän kehittyneempänä muotona. (Savolainen 2007, 161; Kopakkala 2005, 39.)

Toimiessaan ryhmän on pyrittävä kahteen eri päämäärään. Ensimmäinen on työ, ryhmän perustehtävä jota sen on tarkoitus tehdä ja jota varten ryhmä on olemassa. Tätä ensimmäistä päämäärää kutsutaan asiatavoitteeksi. Toinen päämäärä on tunnetavoite, joka käsittää ryhmän kiinteyden ja toimintakyvyn. Ryhmän täytyy jatkuvasti säilyttää kiinteytensä, eli pysyä ryhmänä muuttuvissa olosuhteissa. Nämä kaksi tavoitetta muodostavat erottamattoman kokonaisuuden. Asiatavoitetta ei saavuteta, jos keskitytään vain tunnetavoitteeseen ja toisinpäin. Kun ryhmän yhteinen päämäärä on selvillä, onnistutaan sekä asia- että tunnetavoitteen toteuttamisessa paremmin. Monet opiskeluryhmien heikot tulokset ja huono toiminnan laatu johtuu siitä, että kaksoistavoitetta ei ymmärretä. Silloin ryhmän toimintakykyyn ja kiinteyteen ei kiinnitetä tarpeeksi huomiota. (Vehviläinen 2014, 80.)

4.1 Turvallinen ryhmä

Ryhmän turvallisuus on yhteydessä ryhmän koheesioon, eli ryhmän kiinteyteen. Ryhmän kiinteyden lisääntyessä kasvaa myös ryhmän turvallisuus. Kiinteydellä voidaan vaikuttaa siihen, miten ryhmän jäsenet hyväksyvät yhteiset tavoitteet ja kuinka he myötävaikuttavat itse niiden saavuttamiseen. Jokaisessa ryhmässä on oltava tietty kiinteyden taso, jotta se pystyy toimimaan yhdessä. Kun ryhmä on kiinteä ja toimiva, se pystyy hyvään vuorovaikutukseen ja saavuttamaan yhteiset tavoitteet. (Kupias & Koski 2012, 128, 129.)

Ryhmän alkuvaiheessa erilaiset tutustumisharjoitukset edesauttavat turvallisen ryhmän syntymistä. Ryhmän muodostuminen turvalliseksi edellyttää, että ryhmän jäsenet luovat keskinäisiä suhteita. Harjoitukset on hyvä aloittaa pienin askelin, esimerkiksi vierustoverin tai parin kautta kohti suurta ryhmää. Näin

turvallisuuden tunne ja luottamus kasvaa pikku hiljaa. Turvallinen ryhmä toimii mielipiteiden ja tunteiden ilmaisun sekä luovuuden lähtökohtana. Ryhmässä uskalletaan tehdä virheitä, jotka ovat oppimisen kannalta tärkeitä. Turvallinen ryhmä tarjoaa monenlaisia tietoja ja tuntemuksia niin itsestämme, toisistamme kuin ympäristöstämme. Ryhmässä opimme ilmaisemaan itseämme, sekä kuuntelemaan toisia entistä paremmin. (Kaukkila & Lehtonen 2007, 12.)

4.2 Ryhmäyttäminen

Ryhmäyttäminen tarkoittaa toimia, joilla ryhmä oppii tuntemaan toisensa, hahmottamaan toimintansa rajat ja säännöt, sekä löytämään yhteisen tehtävän. Siihen kuuluu kunnioittavan, turvallisen ja rakentavan ilmapiirin vakiinnuttaminen. Kun ryhmäyttäminen onnistuu, ryhmästä tulee itsestään tietoinen, tavoitteellinen ja kiinteä. Ryhmäytyminen alkaa siitä, kun ryhmän jäsenet oppivat tuntemaan toisensa mahdollisimman hyvin. Pelkästään nimien muistaminen ei riitä, vaan prosessi vie aikaa ja tähtää aina tiettyyn lopputulokseen. Ryhmäytyminen on prosessi, jossa ryhmän jäsenten välistä vuorovaikutusta, luottamusta ja viihtymistä tietoisesti kehitetään ja tuetaan. (Vehviläinen 2014, 82; Ryhmää rakentamassa 2013.)

Ryhmäyttämällä pyritään toiminnallisten harjoitusten avulla aktivoimaan yksilön ja ryhmän toimintaa. Ryhmän sisäisten suhteiden syntyminen ja kehittyminen edellyttävät, että kaikki jäsenet ovat vuorovaikutuksessa toisiinsa. Harjoitteet ovat ryhmäyttämistä tukeva menetelmä. Niillä luodaan tekemisen kautta tilanne, jossa voidaan harjoitella haluttuja ryhmätoimintoja. Harjoitteiden tarkoitus on antaa ryhmälle kokemuksia ja ohjaajalle tilaisuus tarkastella tavoitteiden mukaisia toimia. Harjoitteiden aikana ohjaajan tärkein rooli on tarkkailla ryhmän toimintaa ja kerätä itselleen havaintoja. Näihin havaintoihin perustuu harjoitteen purku. Harjoitteen aikana pitää antaa ryhmälle vapaus toimia itsenäisesti tehtävän kuvauksen mukaisesti. Harjoitteiden jälkeen tilanne tulee purkaa yhdessä ryhmän kanssa. (Kaukkila & Lehtonen 2007, 13.)

Toisen asteen oppilaitoksessa oppilaat tekevät paljon ryhmätöitä. Opiskelijoiden työskentely ryhmässä vaikuttaa myös koko luokan yhteiseen toimintaan. Ryhmäyttämällä pyritään rakentamaan yhteishenki opiskelijoiden välille ja

antamaan heille toimintamalleja ryhmässä toimimiseen. Yleensä ryhmäyttämiseen panostetaan ryhmän muodostumisen alussa. Se ei kuitenkaan riitä. Ryhmäyttämisen tulee olla jatkuvaa, sillä ryhmäytyksellä on merkitystä myös koulukiusaamisen vähentämisessä. Jos jokaisella ryhmän jäsenellä on turvallinen ja hyvä olla, ei kiusaamistakaan esiinny. Ryhmäytystä voidaan käyttää työkaluna tukemaan ryhmän kehitystä. (Vehviläinen 2014, 82, 83.)

Tampereen ammattikorkeakoulussa vuonna 2010 tehdyssä kehittämishankkeessa tutkittiin ryhmäytymiskokemuksia ja niiden merkityksiä. Tavoitteena oli koota tietoa aloittavien opiskelijoiden ryhmäytymisestä ja sen tukemisesta. Kehittämishankkeen osana tehtiin toisen asteen opiskelijoille suunnattu kysely, jonka avulla selvitettiin ryhmäytymiskokemuksia opiskelijänäkökulmasta katsottuna. Kyselyt toteutettiin kahdessa toisen asteen koulutusta tarjoavassa oppilaitoksessa. Kyselyyn osallistui 94 ensimmäisen vuoden opiskelijaa. (Haapanen, Hakosalo, Kähkönen & Vääränen 2010, 17 - 20.)

Kyselyn tuloksista nousi esille selkeästi kaksi teoriakirjallisuudessakin paljon esillä ollutta teemaa, turvallisuus ja hyväksytyksi tuleminen tarve. Tuloksista selvisi myös, että opiskelijat kokivat ahdistavimmaksi tilanteet joissa olisi pitänyt olla yksin äänessä ja kaiken huomion keskipisteenä. Muutamit opiskelijat kokivat erityisen tärkeäksi opettajan tasapuolisen kohtelun jo ryhmäytymisvaiheessa. Mieluisimmiksi ryhmäytymisen tukemisharjoituksiksi koettiin erilaiset toiminnalliset harjoitukset, esimerkiksi liikunnalliset leikit ja pelit. Noin 20 % vastaajista toivoi opettajalta tukea ryhmäytymiseen, esimerkiksi rentoutta, rauhallisuutta ja ystävällisyyttä. (Haapanen ym. 2010, 17 - 20.)

Tiia Vanha (2015) on selvittänyt pro gradu -tutkielmassaan miten oppilaat viihtyvät koulussa ja miten he kokevat ryhmäyttämisen. Tutkimuksen kohteena olivat lukuvuonna 2013 - 2014 perusopetuksen kahdeksannella luokalla opiskelevat oppilaat yläkoulusta, jossa ryhmäyttäminen oli osana koulun arkea. Tutkimukseen osallistui yhteensä 30 oppilasta, joista 19 oli poikia ja 11 tyttöjä. Kyselyn tuloksista selviää, miten nuoret kokivat ryhmäyttämisen ja sen vaikutuksen luokan viihtyvyyteen. Suurimman osan mielestä ryhmäyttäminen pitää sisällään konkreettista tekemistä, esimerkiksi erilaisia leikkejä ja tehtäviä. Hie-

man yli puolet koki, että ryhmäyttäminen lisää viihtymistä koulussa, auttaa hyvän ryhmähengen luomista ja siihen, että kaikki ovat kavereita keskenään. (Vanha 2015, 79 - 82.)

Jokaisen oppilaan mielestä kaverit lisäsivät luokassa viihtymistä. Lisäksi suurimman osan mielestä yhdessä tekeminen, kuten luokkaretket ja teemapäivät lisäävät viihtymistä. Kolmas osa oppilaista mainitsi opettajan merkityksen viihtyvyyden luojana. Vähän yli kolmas osa oppilaista oli sitä mieltä, että kiusaamattomuus on tärkeää viihtymisen kannalta. Pojat pitivät erityisen tärkeänä viihtymisen kannalta hyvää ryhmähenkeä ja yhteistä tekemistä. Tyttöillä nousi enemmän esille ryhmäyttäminen ja se, että kaikki ovat kavereita keskenään. Oppilaat kokivat, että viihtyminen oli lisääntynyt ryhmäyttämisen myötä jonkin verran. Kuusi oppilasta kolmestakymmenestä oli kuitenkin sitä mieltä, että ryhmäyttäminen ei ollut lisännyt lainkaan heidän viihtymistään luokassaan. Tyttöjen mielestä ryhmäyttäminen oli vaikuttanut positiivisemmin heidän koulussa viihtymiseen kuin poikien mielestä. Pojista jopa viisi oli sitä mieltä, että ryhmäyttämällä ei ollut lainkaan vaikutusta heidän viihtymiseensä luokassa. (Vanha 2015, 79 - 82.)

Tukioppilaat kokivat ryhmäyttämisen vaikutukset muita positiivisempina. Tukioppilaat kokivat tutustuneen luokkatovereihin paremmin ryhmäyttämisen myötä. Tukioppilaiden mielestä ryhmähengi oli parantunut huomattavasti. Tukioppilaat kokivat myös heidän sosiaalisten taitojensa kehittyneen. Tämä tutkimus osoittaa, että ryhmäyttamisestä on hyötyä nuorten kouluviihtyvyyteen. Toisaalta ryhmäyttamisestä näyttäisivät pitävän erityisesti ne oppilaat, jotka olivat valmiiksi sosiaalisia ja avoimia. Tämä näkökulma saa vahvistusta siitä, että tukioppilaat kokivat ryhmäyttämisen miellyttävämpänä kuin muut ja kokivat sen vaikuttaneen myönteisemmin. (Vanha 2015, 79 – 82.)

4.3 Ryhmän kehitysvaiheet

Ryhmä kehittyy ryhmäksi tiettyjen vaiheiden kautta. Jo vuonna 1966 Bruce Tuckmann muodosti nelivaiheisen teoreettisen mallin ryhmän kehitysvaiheista. Tähän malliin lisättiin myöhemmin myös viides vaihe. On kuitenkin muistettava, että jokainen ryhmä on erilainen ja ainutlaatuinen, mutta niiden taustalla vaikuttavat samat ryhmätoiminnan ilmiöt. (Niemistö 2000, 160 - 162.) Nämä

viisi yleistä kehitysvaihetta, sekä niiden keskeiset elementit on esitelty seuraavassa.

Ensimmäinen vaihe on tutustumisen ja muotoutumisen vaihe (forming). Uuden ryhmän aloittaessa toimintaansa sen jäsenet ovat enemmän tai vähemmän vieraita toisilleen. Ryhmän jäsenet hakevat paikkaansa ryhmässä ja luovat kuvaa siitä, millainen kokemus ryhmässä toimiminen tulee olemaan tai mikä heidän roolinsa ryhmässä on. Aloitusvaiheessa hallitseva tunne on usein epätie-toisuus. Odotukset kohdistuvatkin vahvasti ryhmän ohjaajaan ja ryhmä kommunikoi keskenään pitkälti ohjaajan kautta. Auttaakseen ryhmän muotoutumista ohjaajan on kestettävä epävarmuutta. Hänen tulee kuunnella, tukea ja antaa aikaa jokaiselle ryhmäläiselle. Ohjaajan osaaminen, rauhallisuus ja luotettavuutta viestivä toiminta tuo ryhmään turvaa ja auttaa ryhmäläisiä etsimään omaa paikkaansa ryhmässä. Ensimmäisessä vaiheessa ryhmä ei vielä tiedosta tavoitteitaan. (Kivelä & Lempinen 2010, 33, 34.)

Muotoutumisen jälkeen ryhmän toimittua yhdessä jonkin aikaa seuraa kuohunnan ja vastustuksen vaihe (storming). Ryhmä alkaa kokea yhteyden ja turvallisuuden tunteita. Nämä tuntemukset rohkaisevat ryhmäläisiä kysymyksiin, kritiikkiin ja kyseenalaistamiseen. Ryhmäläisten kesken saattaa tulla erimielisyyksiä ja he testaavat toinen toisiaan. Solmitut suhteet voivat vahvistua alaryhmiksi ja kuppikunniksi. Alaryhmien välille pyritään muodostamaan jännitteitä ja ristiriitoja. Ryhmän jäsenet testaavat ohjaajaa ja toisiaan, voidaan jopa kilpailla johtajuudesta. (Kivelä & Lempinen 2010, 34.)

Kuohunnan ja vastustuksen vaiheessa ohjaajakeskeisyys on voinut vaihtua pettymykseksi. Ryhmäläiset huomaavat toiminnan olevan heidän omista käsistään. Tämä voi aiheuttaa arvostelua ja kritiikkiä ohjaajaa kohtaan. Toisaalta ohjaajaa on turvallista arvostella ja kyseenalaistaa. Kuohuntavaiheen ristiriidat ovat tärkeitä ryhmälle, sillä niiden avulla ryhmän jäsenet sitoutuvat ryhmän toimintaan ja periaatteisiin. Kun ristiriidoista päästään eroon, ryhmä on valmis työskentelemään yhdessä kohti ryhmän yhteistä tavoitetta. (Kivelä & Lempinen 2010, 35.)

Kolmas vaihe on normien sopimisvaihe (norming). Ongelmien käsittelymisen ja ratkaisemisen kautta ryhmä etenee kohti yhteisyyden kokemista. Ryhmän

jäsenten välillä yhteisyys ja me-henki kehittyvät, samalla yhteiset normit ja toimintatavat vakiintuvat. Ryhmälle alkaa muodostua yhteistä kokemushistoriaa, ainutlaatuisia juuria, joilla se erottuu muista ryhmistä. Ryhmän jäsenet alkavat sitoutua toimintaan ja toimimaan tehtävänsä mukaisesti. Ryhmäläiset kokevat oman ryhmänsä parhaana mahdollisena, ristiriitoja vältellään ja yhteistoimintaa voidaan kaunistella. Suhde ohjaajaan voi olla omistava ja häntä pidetään arvossa, ryhmän mahdollistajana. Ohjaajan tehtävänä tässä kolmannessa vaiheessa on antaa tilaa ryhmäläisille yhteisyydestä nauttimiseen. Tärkeää on myös auttaa ryhmää etsimään ja tunnistamaan hyvän yhteisen ilmapiirin elementtejä ja luomaan realistista kuvaa ryhmän mahdollisuuksista toimia yhdessä. Ohjaajan tulee myös muistuttaa ryhmän tarkoituksista ja tavoitteista. (Kivelä & Lempinen 2010, 35; Repo-Kaarento 2007, 72.)

Työskentelyn ja suorituksen vaiheessa (performing) ryhmä on ohittanut edelliset vaiheet. Ryhmä on päässyt ongelmien ja haasteiden voittamisen jälkeen suorittamaan sitä tehtävää, jota varten ryhmä on alun perin muodostettu. Ryhmässä ymmärretään, mikä ja minkälainen toiminta tuottaa odotetunlaista seurausta ja toimitaan tämän mukaisesti. Ryhmän jäsenten toiminta on joustavaa, vastuuta jaetaan tasaisesti ja jokainen jäsen on sitoutunut ryhmään. (Kivelä & Lempinen 2010, 35.)

Ryhmän jäsenten asema on vakiintunut ja he tuntevat kuuluvansa ryhmään. Vuorovaikutus toimii, päätökset tehdään yhdessä ja ryhmän jäsenet luottavat itseensä sekä ryhmään. Myös eriävillä mielipiteillä ja ristiriitojen kohtaamiselle ollaan avoimia, ristiriitojen käsittely on avointa ja rakentavaa. Ongelmanratkaisussa ryhmä käyttää apuvälineenään vuorovaikutusta. Ohjaajan tehtävänä työskentelyn ja suorituksen vaiheessa on huolehtia siitä, että ryhmä työskentelee tavoitteiden mukaisesti. Ohjaaja voi myös antaa kehittävästä palautetta ryhmän toiminnasta. (Repo-Kaarento 2007, 73.)

Kun ryhmä on saavuttanut toiminnallisen-, kasvullisen-, ajallisen- tai muun vastaavan tavoitteensa ryhmä lopettaa toimintansa. Tätä vaihetta kutsutaan päätösvaiheeksi (adjourning). Kyseinen vaihe lisättiin Tuckmanin kehitysvaihemalliin myöhemmin. Päätösvaiheessa ryhmä keskittyy lopettamaan toimintansa. Tavoitteiden suuntaisesti toimineen, turvallisen ryhmän lakkaaminen

voi aiheuttaa ryhmän jäsenissä voimakkaita surun, ahdistuksen tai haikeuden tunteita. Toisaalta ryhmän hajoaminen voi jonkun mielestä olla helpottavaa. On myös mahdollista, että ryhmästä syntyy toimintaa jatkavia alaryhmiä. (Kivelä & Lempinen 2010, 35.)

Lopettavassa ryhmässä tulee olla tilaa kaikille edellä mainituille tunteille ja mielipiteiden ilmaisulle. Ryhmän on annettava tehdä erotyönsä, käsitellä keskeneräiset asiat ja arvioida itseään. Ohjaajan rooli päätösvaiheessa on tukea ryhmäläisiä käymään arviointikeskusteluja sekä antaa palautetta. Arvioiva reflektointi kehittää ryhmän jäsenten oppimista ja auttaa suuntautumaan tulevaisuuteen. (Repo-Kaarento 2007, 74.)

5 KIUSAAMINEN

Määriteltynä kiusaaminen tarkoittaa sitä, että joku henkilö on toistuvasti tai pitkään alttiina yhden tai useamman henkilön kielteisille teoille. Kielteiset teot voivat olla henkisiä, ruumiillisia tai sosiaalisia. Jos kiusaaminen määritellään pitkäkestoiseksi ja toistuvaksi, voi herätä kysymys, milloin yksittäiset negatiiviset teot tai sanat muuttuvat kiusaamiseksi. Kun kiusaaminen määritellään keston mukaan, voidaan sen antaa jatkua pitkään ennen kuin kukaan puuttuu siihen. Sen vuoksi kiusaaminen voidaan myös määritellä tarkoituksen mukaisiksi teoiksi, joista joku yksilö kokee tulevansa loukatuksi. Tämän määritelmän mukaan kiusaamistilanteisiin tulisi puuttua heti, kun joku tuntee, että häntä kiusataan tai joku ei pysty puolustautumaan tasavertaisesti kiusaajaa vastaan. Kiusaamista esiintyy melkeinpä kaikissa yhteisöissä. Ei ole mitenkään epätavallista, että kiusaamista esiintyy kouluissa ja oppilaitoksissa. Koulukiusaamisesta voidaan puhua silloin, kun joku opiskelija tai oppilas joutuu jatkuvasti kiusaamisen kohteeksi. (Hamarus 2012, 22, 23; Hamarus 2008, 12, 13; Koulukiusaaminen.)

Kiusaamistilanteisiin sisältyy aina valtaepätasapaino. Tämä tarkoittaa sitä, että kiusattu ei pysty tasavertaisesti puolustautumaan kiusaajaansa vastaan. Kiusaajalla voi olla fyysinen valta, eli hän on isompi tai vahvempi kuin kiusattu. Kiusaajalla voi olla myös enemmän sosiaalista tai henkistä valtaa, jota hän

käyttää kiusatakseen. Tällöin kiusaaja on ehkäpä äänekkäämpi, sanavalmiimpi ja saa muut oppilaat helposti kiusaamiseen mukaan. Kiusattu voi olla ujompi ja hiljaisempi kuin kiusaaja. Kiusaajalla voi myös olla enemmän kavereita, jolloin heidät on ehkä helpompi saada mukaan kiusaamiseen. (Hamarus 2008, 12, 13.)

Kiusaaminen voidaan nähdä vallan tavoitteluna. Kiusaaja haluaa kiusaamisellaan tavoitella ryhmässä suosiota tai huomioita. Tällaisen positiivisen huomion saaminen on valtaa kiusattuun nähden. Kiusaaminen aiheuttaa pelkoa koko ryhmässä. Jos kiusaaminen jatkuu pitkään, moni opiskelija voi liittyä siihen mukaan vai siksi, ettei tulisi itse kiusatuksi. Kun kiusaamiseen puututaan nopeasti, eivät ryhmässä roolit tai tavat kiusaamiseen pääse vakiintumaan. (Hamarus 2012, 23; Hamarus 2008, 13.)

Kiusaamiselle ei ole aina selkeää syytä. Voidaan kuitenkin sanoa, että syyt liittyvät yleensä yhteisön kulttuurisiin arvostuksiin. Syytä kiusaamiseen voivat olla ulkonäkö, käyttäytyminen, vamma tai sairaus, uskonto tai tausta, perhe tai koulumenestys. Kiusatussa itsessään ei ole mitään syytä, vaan syy kiusaamiselle tuotetaan ryhmässä. Syytä kiusaamiselle voidaan ryhmässä oikein hakeamalla hakea ja syyksi voi riittää, vaikkapa väärän värinen reppu. Syyllä ei kiusaamisessa ole suurtakaan merkitystä, sillä vaikka kiusattu pystyisi muuttamaan syyn, ryhmä voi helposti keksiä jonkin uuden. (Hamarus 2012, 44.)

Kiusaamisella on aina vaikutusta niin kiusattuun, kiusaajaan kuin koko ryhmään. Kiusattuun voi kiusaaminen vaikuttaa joko välittömästi tai välillisesti. Välittömiä vaikutuksia ovat esimerkiksi poissaolot koulusta ja koulupelko. Kiusaaminen vaikuttaa myös kiusatun itsetuntoon ja minäkuvaan kielteisesti. Fyysisiä oireita kiusatulla voivat olla unettomuus, painajaiset sekä selittämättömät kivut esimerkiksi vatsassa tai päässä. Näihin kipuihin vedoten voidaan kouluun menoa myös pyrkiä välttämään. Pitkään jatkunut kiusaaminen voi johtaa jopa syömishäiriöihin, masennukseen ja itsetuhoisiin ajatuksiin. (Hamarus 2012, 31, 32.)

Kiusaaminen vaikuttaa myös kiusatun vertaissuhteisiin. Kiusattu oppilas tai opiskelija on usein yksinäinen ja välttelee mahdollisia sosiaalisia tilanteita. Uusien ystävyysuhteiden luominen voi olla hankalaa, sillä pelko siitä, että myös

he suhtautuvat häneen kielteisesti, on niin vahva. Pitkään jatkuneella kiusaamisella on myös vaikutusta aikuisikään. Aikuisena kiusatun voi olla vaikea muodostaa luottamuksellisia ja läheisiä ihmissuhteita. Työelämässä riski tulla työpaikkakiusatuksi on myös suurempi, jos lapsena on joutunut koulukiusatuksi. Kiusaaminen vaikuttaa myös kiusaajaan. Vaikutuksina voi näkyä nukkumisvaikeudet ja mieliala. Jos kiusaajan toimintaan ei kukaan puutu, on suuri riski, että hän jatkaa aggressiivista käytöstään myös myöhemmin elämässään. (Kiusaamisen seuraukset.)

Laki ammatillisesta peruskoulutuksesta takaa 28. §:n mukaan opiskelijoille oikeuden turvalliseen opiskeluympäristöön. Samassa momentissa myös tuodaan esille se, että oppilaitoksella tulee olla opetussuunnitelma, joka suojaa opiskelijoita kiusaamiselta, väkivallalta ja häirinnältä. Suunnitelmaan tulee myös sisältyä toimintatavat ja kurinpitokeinot, joita kiusaamistilanteessa käytetään. (Laki ammatillisesta peruskoulutuksesta 21.8.1998/630.)

5.1 Kiusaamisen muodot

Kiusaamista voi esiintyä eri muodoissa. Tässä opinnäytetyössä olemme jakaneet muodot fyysiseen, henkiseen, sosiaaliseen ja verkkokiusaamiseen. Kiusaaminen voidaan määritellä esiintyväksi joko suorana tai epäsuorana. Suorassa kiusaamisessa kiusaajan negatiiviset tunteet ja teot ilmenevät suoraan kiusatulle esimerkiksi fyysisesti tönimällä tai sanallisesti nimittelemällä kiusattua. Epäsuorassa kiusaamisessa kiusaaminen taas tapahtuu piilossa ja ilmenee esimerkiksi selän takana puhumisena, ryhmästä jättämisestä ja juorujen levittämisenä. (Hamarus 2008, 45.)

Fyysisellä kiusaamisella tarkoitetaan kiusaamista, joka on suoraa ja fyysistä. Se voi olla lyömistä, potkimista, tönimistä, tavaroiden varastamista, rikkomista tai hävittämistä. Kiusaaminen voi alkaa yllättäen vain yhdestä fyysisestä teosta, esimerkiksi tönäisystä. Toisaalta fyysinen kiusaaminen voi olla pitkään jatkuneen henkisen tai sosiaalisen kiusaamisen lopputulos. Fyysiseen kiusaamiseen on kouluissa ehkäpä helpoin puuttua, sillä se huomataan helpommin. Fyysinen kiusaaminen jättää näkyviä todisteita kiusattuun, mustelmia tai rikkinäisiä tavaroita. Fyysiseen kiusaamiseen on muiden opiskelijoiden hankala

mennä väliin, sillä he voivat itse pelätä kiusaajaan väkivaltaa. (Hamarus 2012, 38, 39; Hamarus 2008, 54, 55.)

Fyysinen kiusaaminen ja aggressiivinen käyttäytyminen määritellään myös väkivallaksi. Suomen rikoslain 21. luvun 5. § määrittelee väkivallanteon pahoinpitelyksi silloin, kun toinen ruumiillisella väkivallalla tai muuten vahingoittaa toisen terveyttä, aiheuttaa kipua tai aiheuttaa toiselle tiedottomaan tai muuhun vastaavaan tilaan joutumisen. Saman luvun 6. § määrittää törkeäksi pahoinpitelyksi pahoinpitelyn, jossa toiselle aiheutuu vakava vamma, sairaus tai hengenvaarallinen tila. Määrittelyyn sisältyy myös se, että rikos tehdään raalla tai julmalla tavalla tai siinä käytetään ampuma- tai teräasetta tai niihin rinnastettavaa välinettä. Väkivallanteoista opettajilla on aina velvollisuus tehdä ilmoitus poliisille. (Rikoslaki 19.12.1889/39.)

Erityisen vaikeasti havaittava kiusaamisen muoto on henkinen kiusaaminen. Muita nimityksiä tälle kiusaamismuodolle ovat sanallinen kiusaaminen, piilokiusaaminen ja hiljainen kiusaaminen. Joissakin yhteyksissä voidaan puhua verbaalisesta aggressiosta. Henkisellä kiusaamisella tarkoitetaan haukkumista, nimittelyä, uhkailua ja kiristämistä. Tämä voi tapahtua suoraan kiusatun ja kiusaajan välillä tai ilmetä epäsuorana, eli selän takana puhumisena ja juorujen levittämisenä. Myös epäsuorat ja monimerkitykselliset vihjailut ja äänen sävy voidaan tulkita kiusaamiseksi. Erilaiset hiljaiset, mutta monitulkintaiset eleet, katseet ja ilmeet ovat kiusaajan keino osoittaa kiusatulle halveksuntaa. Henkisen kiusaamisen ja hiljaisen kiusaamisen uhri voi jopa ajatella, että hänessä on jotain vialla tai, että hän on aiheuttanut tilanteen itse. Henkinen kiusaaminen voi helposti myös laajeta ja koveta. Näin siihen voi liittyä myös fyysisistä kiusaamista tai eristämistä. (Hamarus 2012, 38, 39; Holmberg-Kalenius 2008, 23; Hamarus 2008, 46.)

Sosiaalisella kiusaamisella tarkoitetaan kiusaajan vaikuttamista kiusatun sosiaalisiin- ja ystävyysuhteisiin. Kiusaaja voi manipuloida kiusatun ystävyysuhteita tai eristää hänet kokonaan pois jostakin ryhmästä. Tällaista kiusaamista tapahtuu helposti myös internetissä ja sosiaalisessa mediassa. Joku voidaan helposti sulkea yhteisön, keskustelun tai pelin ulkopuolelle. Moni nuori voi

vuosi toisensa jälkeen jäädä oman luokkayhteisönsä ulkopuolelle ilman mitään syytä. Eristämisellä pyritään kontrolloimaan kiusattua ja tekemään hänestä helpomman kohteen kiusaamiselle. Syrjään jäänyt voi joutua toistuvasti negatiivisen huomion kohteeksi tai tulla nöyryytetyksi. (Hietala, Kaltiainen, Metsärinne & Vanhala 2010, 48.)

Kaikki nämä kiusaamisen piirteet aiheuttavat häpeän tunnetta kiusatulle nuorelle. Jos kiusaamista tapahtuu vain ryhmästä ulkopuolelle jäämisenä, voi kiusattu ajatella, ettei hänelle löydy ystäviä luokalta. Tämän vuoksi kiusaamiseen on vaikeampi puuttua. Henkistä ja hiljaista kiusaamista esiintyy erityisesti tyttöjen keskuudessa. Kiusaamistavalla kontrolloidaan muita. Yksi opiskelija voi johtaa koko luokan kiusaamista ja päättää, ketä kiusataan ja miten. (Holmberg-Kalenius 2008, 24, 25; Hamarus 2012, 38, 39; Hamarus 2008, 48.)

Verkkokiusaamisella tarkoitetaan internetissä tai kännykän kautta tapahtuvaa kiusaamista. Kiusaaminen voi tapahtua erilaisissa virtuaaliyhteisöissä tai sosiaalisessa mediassa. Nykyaikana kuvia on helppo muokata ja perättömiä huhuja tai kirjoituksia julkaista keskustelupalstoille. Koulussa alkanut kiusaaminen voi jatkua iltaisin internetissä. Tekstiviestit tai muut pikaviestit voivat sisältää uhkailuja, pilkkaa tai haukkumista. Internetissä kiusaamisen kynnyks on hyvin matala, sillä kiusaaja ja kiusattu eivät kohtaakaan kasvoitensa. Kiusaaminen tapahtuu vain yhdellä napin painalluksella. Kiusaaja voi ajatella, että internetissä hän voi pysyä tuntemattomana. Tuntemattomana pysyminen voi johtaa myös siihen, että loukkaukset ja kielenkäyttö ovat pahempia kuin kasvoitensa tapahtuvassa kiusaamisessa. (Hamarus 2012, 38 - 40; Hietala ym. 2010, 51; Holmberg-Kalenius 2008, 27.)

Nettikiusaaminen on kiusatulle erittäin vahingollista. Esimerkiksi muokattuja kuvia tai kirjoituksia on todella vaikea saada pois yhteisöistä tai keskustelupalstoilta. Kirjoitukset tai kuvat myös leviävät netissä helposti ja saattavat päätyä suuren joukon nähtäviksi. Verkkokiusaamisen pohjimmainen tarkoitus on tuottaa kiusatulle tietynlainen maine ja eristää hänet. Kiusaaja käyttää valtaansa ja pyrkii nostamaan omaa asemaansa kiusattuun nähden. (Hamarus 2012, 38 - 40; Hietala ym. 2010, 51; Holmberg-Kalenius 2008, 27.)

5.2 Kiusaamisen roolit

Kiusaaminen ei kosketa pelkästään kiusaajaa ja kiusattua vaan myös luokan muita opiskelijoita. Yleensä muut opiskelijat ovat tietoisia siitä, millaista kiusaamista ryhmän sisällä tapahtuu. Kiusaamistilanteissa ryhmässä ilmenee erilaisia rooleja. On kiusaaja, joka tekee aloitteen kiusaamistilanteissa ja voi kontrolloida muita osallistumaan kiusaamiseen. Apurit, ovat kiusaamisessa mukana olevia, kiusaajaa seuraavia opiskelijoita. He eivät aloita tilanteita, mutta eivät myöskään pyri lopettamaan kiusaamista, vaan menevät siihen mukaan. (Salmivalli 1999, 52.)

Yhtenä roolina voidaan nähdä kiusaamisen vahvistaja, joka antaa myönteistä palautetta ja kommentteja kiusaajalle. Palaute voi olla nauraminen, yleisönä oleminen sekä kiusaajan kannustaminen. Opiskelija joka asettuu kiusatun puolelle, on rooliltaan puolustaja. Hän voi tukea kiusattua eri tavoin ja jopa yrittää saada kiusaamisen loppumaan. On myös opiskelijoita, jotka eivät halua puuttua kiusaamistilanteisiin millään lailla, vaan pysyttelevät mieluummin ulkopuolisen roolissa. (Salmivalli 1999, 52.)

5.3 Kiusaamisen yleisyys ammattikouluissa

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen Suomessa toteutetuissa kouluterveyskyselyissä ilmenee koetun kiusaamisen yleisyys. Vuonna 2013 toteutetussa kyselyssä oli vastaajia ammatillisista oppilaitoksista 30 328 opiskelijaa. Heistä 2 % kertoi, että heitä oli usein kiusattu koulussa kuluvan lukukauden aikana. Myös 2 % ilmoitti osallistuvansa kiusaamiseen useita kertoja viikossa. 20 % kiusatuiksi joutuneista kertoi kiusaamisen tapahtuneen nimittelynä, naurunalaiseksi joutumisena tai kiusoittelemisena. 70 % kiusatuista vastasi, ettei koulun aikuiset olleet puuttuneet tilanteisiin. Vuonna 2013 myös 4 % ammatillisten oppilaitosten oppilaista vastasi olevansa koulukiusattuna vähintään kerran viikossa. Opiskelijoista 6 % kertoi kiusaamisen tapahtuneen matkapuhelimen tai internetin kautta. (Koulukiusaamista koskevat taulukot vuosilta 2000/2001 - 2013; Tapaturmat ja väkivalta.)

Vuonna 2005 Suomen Ammattiin Opiskelevien Keskusliitto - Sakki ry toteutti selvityksen toisen asteen ammattiin opiskelevien opiskelijoiden hyvinvoin-

nissa. Selvityksen kyselyyn vastasi jopa yli 1700 opiskelijaa. Selvityksen yhtenä osa-alueena oli koulukiusaaminen. Tutkimuksen mukaan opiskelijoista 5,1 % on kiusattu heidän nykyisessä oppilaitoksessaan. Myös 5 % ei osannut sanoa, onko heitä kiusattu vai ei. Tutkimus tuo kuitenkin esille sen, että itsearvioinneilla kiusaamisen yleisyyttä on vaikea arvioida, koska osa vastaajista ei ehkä halua myöntää kiusatuksi tuleamista. (Sairasta sakkia? 2005, 38.)

5.4 Kiusaamisen tunnistaminen

Jotta kiusaamista voidaan oppilaitoksissa ehkäistä ja siihen voidaan puuttua, täytyy se tunnistaa. Kiusaaminen vaikuttaa aina nuoren käyttäytymiseen. Sen voidaan sanoa olevan kielteinen vuorovaikutustapahtuma. Kun nuorta ei huomioida tasavertaisena osana ryhmää, voi nuori oireilla eri tavoin. Koulukiusaaminen voi näkyä nuoren käytöksestä, esimerkiksi haluttomuutena lähteä aamuisin kouluun. Kiusaamiseen liittyy aina tilanteiden ennalta-arvaamattomuus, jolloin nuori pelkää, milloin seuraava kiusaamistilanne tapahtuu. Tämän pelon vuoksi nuori elää koko päivän oppilaitoksessa jännitystilassa. Tämä häiritsee myös kiusatun keskittymistä opetukseen ja näkyy ahdistuksena. (Hamarus 2012, 30; Healey 2011, 3.)

Selviä kiusaamisen merkkejä ovat myös rikkoutuneet tavarat, rahan katoaminen, oudot viestit tai pilasoitot ja mustelmat. Myös kaveripiirin yllättävä muuttuminen tai lempiharrastuksen lopettaminen voivat olla piileviä merkkejä kiusaamisesta. Tällaiset merkit vanhemmat yleensä huomaavat oppilaitoksen henkilökuntaa paremmin. Ryhmän opettaja voi tunnistaa kiusaamisen nuorten ristiriitaisista viesteistä. Jos aikuinen on läsnä kiusaamistilanteessa, voi vuorovaikutus ryhmässä ja tilanteessa tuntua hämmentävältä. Esimerkiksi kiusaaja voi kehua kiusattua jostakin, mutta ääni ja eleet kertovat viestin olevan juuri päinvastainen. (Hamarus 2012, 31.)

5.5 Kiusaamiseen puuttuminen

Aina kiusaamista ei voida ehkäistä, vaan joskus vaaditaan jo selviin kiusaamistilanteisiin puuttumista. Opettajilla ja muilla oppilaitoksen työntekijöillä on velvollisuus puuttua kaikkiin kiusaamistilanteisiin. Jos kiusaamisesta on tullut

ongelma, on oppilaitoksen tärkeää tiedostaa se. Selkeän toimintasuunnitelman laatiminen ja menettelytapojen ylös kirjaaminen auttavat henkilökuntaa toimimaan kiusaamistilanteissa. Kun erilaiset menettelytavat kirjataan ylös, jokainen oppilaitoksessa opiskeleva tai työskentelevä tietää ne. Menettelytapoihin on hyvä kirjata ylös, kuka käsittelee kiusaamistilanteet, missä vaiheessa asiasta kerrotaan vanhemmille, miten dokumentointi hoidetaan ja kuka huolehtii tilanteen seurannasta. (Hamarus 2012, 60.)

Kiusaamiseen voidaan puuttua portaittain. Aluksi tilannetta käsittelee pieni ryhmä tai ryhmän oma opettaja. Seuraavaksi mukaan voi tulla vanhemmat, rehtori ja oppilashuollon henkilökuntaa. Jos kiusaaminen ei lopu keskustelujen avulla, voi seuraava vaihe olla kiusaajan luokan vaihtaminen, asiantuntija-apu tai jopa määräaikainen erottaminen. Jokaisen oppilaitoksen ja koulun olisi kuitenkin hyvä määrittää omat menettelytapansa, jotta koko henkilöstö sitoutuu niihin. Tämä tietysti vaatii keskustelua ja tapojen ylös kirjaamista. Myös oppilaat tai opiskelijat sekä vanhemmat on hyvä ottaa mukaan yhteisten menettelymallien luomiseen. Kun menettelytavat on rakennettu yhdessä, on toiminta yhtenäistä. (Hamarus 2012, 60, 61.)

Opiskelijoiden on tärkeää tietää, miten he menettelevät, jos tulevat kiusatuksi tai huomaavat, että jotakuta kiusataan. Tärkeää on, että muut opiskelijat huomaavat aikuisten puuttuvan tilanteisiin. Koulun on myös hyvä yhdessä sopia menettelytapoihin, mitä rangaistuksia kiusaamisesta seuraa. Kun koulun henkilökunnalla ja opiskelijoilla on yhteiset pelisäännöt, syntyy heidän välilleen luottamus. Luottamusta myös tarvitaan, jotta kiusaamistilanteet tuodaan ilmi. Joskus opettajalle tai opinto-ohjaajalle puhuminen voi tuntua kuitenkin vaikealta ja jopa pelottavalta. (Hamarus 2008, 117 - 119; Hamarus 2012, 60; Höistad 2003, 121; Tukea nuorelle.)

Kiusaamiseen puuttuminen koulussa voi olla hankalaa, koska merkittävä osa kiusaamistapauksista ei tule koskaan aikuisen tietoon. Syynä voi olla vähäinen luottamus aikuisen mahdollisuuksiin vaikuttaa asiaan tai pelko siitä, että tilanne ja kiusaaminen pahenevat. Koulussa esiintyvän kiusaamisen panevat usein merkille toiset oppilaat tai opiskelijat. Suurin osa ei hyväksy kiusaamista, mutta ei kuitenkaan puutu itse siihen. Erittymisen hankalaa aikuisten on puuttua

internetissä tapahtuvaan kiusaamiseen. Vaikka verkossa kiusaaja voi ajatella toimivansa nimettömänä, on hyvä muistaa, että kiusaaja pystytään kuitenkin tunnistamaan. Äärimmäisenä keinona voidaan käyttää poliisin tai verkkosivun ylläpitäjän apua. Internetissä kiusaamisesta jää aina jälki, joka voidaan jäljitellä. (Hamarus 2012, 28, 64, 65.)

Joissakin tapauksissa kiusaaminen saattaa ylittää rikosoikeudellisen rajan. Yli 15-vuotias nuori on vastuussa teostaan rikosoikeudellisesti. Mahdollisesta tuomiosta tulee aina merkintä tekijän rikosrekisteriin. Vaikka koulukiusaamista ei ole erikseen määritelty rikokseksi, rikoslaissa määritellään esimerkiksi pahoinpitely, vammantuottamus, uhkaus, pakottaminen ja yksityiselämää koskevan tiedon levittäminen. Kiusaaja voi syyllistyä jopa törkeään kunnianloukkaukseen levittämällä internetissä loukkaavia valokuvia tai herjaavia kirjoituksia. Oppilaitoksella on vastuu puuttua kiusaamiseen ja ohjata kiusattu oikeusavun piiriin. Aina kiusaamisesta ei saa sakkoja tai vankeutta, vaan tilanne voidaan myös sovittaa. Tämä tarkoittaa sitä, että uhri ja rikosentekijä sopivat asian ilman oikeudenkäyntiä. Korvaus voidaan suorittaa joko rahana tai työnä. (Hamas 2008, 23; Mertanen 2013, 43, 44.)

Koulun on myös hyvä määritellä kiusaaminen. Jos koulu määrittelee kiusaamisen pitkään jatkuneeksi negatiivisiksi teoiksi toista opiskelijaa kohtaan, voivat kiusaamistapaukset tulla esille vasta pitkän ajan kuluttua. Varhainen puuttuminen tekee kiusaamisen lopettamisesta helpompaa ja tehokkaampaa. Kiusaajan kannalta varhainen puuttuminen auttaa häiriökäyttäytymisen kierteen katkaisemisessa. Aina pelkkä puhuttelu ei saa kiusaamista loppumaan. Silloin tarvitaan muita kurinpidollisia toimia. (Hamarus 2008, 14; Mäntylä, Kivelä, Ollila & Perttola 2013, 84, 89.)

5.6 Kiusaamisen ennaltaehkäisy koulu yhteisössä

Kiusaamisella on aina suuret vaikutukset sekä kiusattuun että kiusaajaan, mutta myös koko yhteisöön, jossa kiusaaminen tapahtuu. Yhteisö, joka kärsii kiusaamisen pelosta päivittäin, ei ole nuorelle hyvä oppimisympäristö. Pelko kiusatuksi joutumisesta voi estää opiskelijoita näyttämästä osaamistaan. Koko

ryhmän yhteistyö ja into osallistua asioihin kärsii kiusaamisesta. Koska kiusaamisella on näin suuret vaikutukset, on sitä paras ennaltaehkäistä jo ennen kuin se on alkanut. (Hamarus 2012, 91.)

Ennaltaehkäisevän työn kannalta on tärkeää, että koko koulu sitoutuu kiusaamisen vastaiseen työhön. Jotta ennaltaehkäisevä työ olisi mahdollista, on ensin tarkasteltava millainen koulun tai oppilaitoksen hyvinvointi on. Hyvinvoinnin tarkastelemiseksi on tärkeää, että opettajat pohtivat omaa käytöstään ja suhtautumistaan suhteessa oppilaisiin ja toisiin työntekijöihin. Koko koulun hyvinvointiin sisältyvät työhyvinvointi, fyysiset ympäristöt ja ilmapiiri. Opiskelijoiden keskinäinen tunnelma ryhmässä on suuressa roolissa kiusaamisen ehkäisemisen kannalta. Kiusaamisesta on hyvä keskustella opiskelijoiden kanssa jo etukäteen ja tuoda selvästi esille, että asiaan suhtaudutaan vakavasti. Myös se, ettei kiusaamista hyväksytä ja siitä pitää aina kertoa aikuiselle, on hyvä kertoa nuorille selkeästi. (Hamarus 2012, 60; Höistad 2003, 151, 153, 157.)

Suomessa koulukiusaamisen ehkäisemiseksi on paljon erilaisia malleja ja ohjelmia. Turun yliopiston psykologian laitos ja Oppimistutkimuksen keskus ovat kehittäneet hankkeena peruskouluihin Kiva Koulu -ohjelman. Ohjelman kautta koulut saavat materiaalia ja koulutusta kiusaamisen ehkäisemiseen. Tavoitteena on lisätä kaikkien oppilaiden tietoa koko ryhmän merkityksestä kiusaamistilanteissa. Näin ryhmälle syntyy yhteinen vastuu. Mannerheimin Lastensuojeluliitto on osana Koulurauha-ohjelmaa, jonka tavoitteena on ennaltaehkäistä koulukiusaamista ja tukea koulu yhteisöjen hyvinvointia. (Salmivalli 2010, 145, 147; Koulurauha-ohjelma.)

6 KOULURAUHA

Koulurauhan historia on lähtöisin vuodesta 1990. Mannerheimin Lastensuojeluliitto käynnisti Turussa Väkivallaton-kampanjan, jonka yhteydessä julistettiin joulurauhan tavoin Koulurauha. Julistus järjestettiin turussa vuoteen 1994 saakka, jolloin vastuu siirtyi MLL:n keskusjärjestölle. Vuonna 1996 mukaan tuli Opetushallitus ja vuonna 2000 Sisäasianministeriön poliisiosasto. Vuodesta 2006 alkaen mukana yhteistyössä on ollut myös Folkhälsan ja vuodesta 2011

Vanhempainliitto. Vuosittainen tapahtuma toteutetaan yhdessä oppilaiden ja opettajien sekä muiden yhteistyökumppaneiden kanssa. Koulurauhan julistus on Koulurauha-ohjelman kulmakivi, mutta Koulurauhaa rakennetaan osana koulutyötä koko lukuvuoden ajan. Suomessa kehitetty Koulurauha-malli on ainutlaatuinen ja sitä on viety myös muihin Euroopan maihin kuten Viroon, Kreikkaan, Espanjaan ja Puolaan. (Koulurauhan historia.)

6.1 Koulurauha-ohjelma

Koulurauha-ohjelma on MLL:n, Poliisihallituksen, Opetushallituksen, Folkhälsanin ja Suomen Vanhempainliiton yhteinen ohjelma. Nämä toimijat muodostavat ohjausryhmän, joka koordinoi Koulurauha-ohjelman ja sen toiminnan valtakunnallisesti. Koulurauha-ohjelman periaatteita ovat oppilaiden osallisuus, yhteisöllisyys ja yhdessä tekeminen. Tavoitteena on kouluyhteisön hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistäminen niin, että kaikilla yhteisön jäsenillä on koulussa hyvä olla. Koulurauha järjestetään lukuvuosittain eri paikkakunnilla. MLL:n piirijärjestö kokoaa paikallisen työryhmän suunnittelemaan koko lukuvuoden jatkuvaa Koulurauha-ohjelmaa. Tässä ryhmässä on aina mukana useita oppilaita. Koulurauha-paikkakunnalla nimetään 3 - 4 pilottikoulua, joiden oppilaat suunnittelevat ja rakentavat omalle koululle sopivan Koulurauhan. Tärkeää on linjata yhteiset säännöt ja toimintasuunnitelmat, joita noudattaa niin oppilaat kuin koko koulun henkilöstö. (Koulurauha-ohjelma.)

Vuosittain järjestämistä vastuussa oleva paikkakunta yhdessä työryhmän kanssa valitsee Koulurauha vuodelle jonkin ajankohtaiseksi koetun teeman. Esimerkiksi lukuvuonna 2014 – 2015 Tampereella teemana oli ystävyys ja sen vaaliminen. Koulurauhan julistustilaisuus järjestetään lukuvuoden alussa. Oppilaat laativat itse Koulurauhan julistuksen, jonka lukee valittu oppilas ainakin suomeksi ja ruotsiksi. Alueen koulut kerääntyvät kuuntelemaan julistusta. Viime vuosina julistus on lähetetty myös radiossa. Tilaisuuksissa on esiintynyt oppilaiden lisäksi nuorten suosikkiryhmiä tai -artisteja. Tapahtumassa toimijat tiedottavat yhteistyöhön liittyvistä teemoista ja toiminnasta. Samalla kannustetaan ja ohjataan kouluja koko lukuvuoden ajan kestävään Koulurauha-toimintaan. Lukuvuodeksi 2015 – 2016 Koulurauha julistettiin Kouvossa. (Koulurauhan julistustapahtuma; Koulurauhan toimintaopas 2014.)

6.2 Koulurauha Kouvolassa 2015 - 2016

Koulurauhan suunnittelu käynnistyi jo syksyllä 2013, jolloin aloitettiin neuvotte-
lut Koulurauhan julistamisesta Kouvolassa. Valtakunnallinen ohjausryhmä
päätti, että Koulurauha-ohjelman pilottipaikkakunta on Kouvola ja julistusta-
pahtuma järjestetään elokuussa 2015. Keväällä 2014 MLL:n Kymen piirin toi-
minnanjohtaja Christa Carpelan otti yhteyttä Kouvolan kaupungin toimijoihin ja
kertoi ilouutisen Koulurauhasta Kouvolassa lukuvuonna 2015 – 2016. (Carpe-
lan 2015; Vesa 2015.)

Samana keväänä valtakunnallinen Koulurauha-koordinaattori Tiia Posa ja
MLL:n ohjelmajohtaja Marie Rautava saapuivat Kouvolaan esittelemään Kou-
lurauha-prosessia ja keskustelemaan yhteistyöstä. Toukokuussa käynnistyi
Koulurauha-työryhmän tapaamiset ja samalla koko Koulurauha-vuoden suun-
nittelu alkoi. Työryhmä koostuu pilottikoulujen edustajista. Tämä käsittää jokai-
sesta koulusta rehtorin, opettajan ja kaksi oppilasta. Työryhmään kuuluu myös
MLL:n piirin-, kaupungin opetustoimen-, poliisin, keskustoimiston ja kaupungin
nuorisotoimen edustajat. Syksyllä 2014 alkoi yhteistyökumppaneiden ja artis-
tien etsiminen Koulurauha tapahtumaan. Ohjelmassa oli myös tutustumis-
matka Tampereen Koulurauhan julistukseen, josta sai hyviä vinkkejä tulevaan
Koulurauha-vuoteen. (Carpelan 2015; Vesa 2015.)

Tammikuussa 2015 perhekeskustoiminnan koordinaattori Maiju Vesa järjesti
Anjalan Nuorisokeskuksessa Koulurauha-leiri pilottikouluille, joita ovat Mansik-
kamäen koulu, Urheilupuiston koulu, Inkeröisten yhteiskoulu, Valkealan ylä-
koulu ja Svenska skolan. Leirillä oli myös mukana Koulurauha-työryhmään
kuuluva Kouvolan seudun ammattiopiston sosiaali- ja terveystalo. Ohjelmassa
leirillä oli ryhmäytymistä, toiminnallisia harjoituksia ja pääpaino tietysti Koulu-
rauha-vuoden suunnittelussa. Leiriläiset jaettiin viiteen pienryhmään: tapah-
tuma-, logo-, julistusteksti-, biisi- ja toimintaopastyöryhmään. Nämä ryhmät
suunnittelivat ja työstivät kukin omaa aihettaan yhteiseen Koulurauha-projek-
tiin. Koulurauha-vuodelle suunniteltiin oma logo. (Liite 1.) Vuoden teemaksi
nuoret valitsivat Yhdessä vahvaksi. Tavoitteena on kannustaa kouluja pohti-
maan, miten yhdessä toimimista ja toisten tukemista voisi koulutyössä tukea.
(Carpelan 2015; Vesa 2015.)

Keväällä 2015 alkoi tapahtuman organisointi, joka piti sisällään muun muassa artistien, juontajien ja lavan hankintaa sekä paljon muuta. Tärkeimmiksi yhteistyökumppaneiksi ja sidosryhmiksi oli saatu Kouvolan kaupunki, Kymin osakeyhtiön 100-vuotissäätiö, Vanhempainyhdistykset, Elixir, Impedanz Tuning ry ja Mökkitaikurit ry. Kouvolassa Koulurauhan tueksi MLL:n Kymen piiri toteutti STOP koulukiusaamiselle-kappaleen, musiikkivideon ja tanssikoreografian. Kappaleen esittävät Hanna Pakarinen & Lc Nick, sekä Obi ja Via Carpelan. STOP-kappale ja video toteutettiin hyväntekeväisyysperiaatteella, ja tekijäkaartissa oli mukana paikallisia kouvolaalaisia. Nuoret ovat osallistuneet kappaleen sanoituksen tekemiseen. STOP koulukiusaamiselle -video soveltuu hyvin käytettäväksi esimerkiksi oppitunneilla, aamunavauksissa, tukioppilas- ja turtotoiminnassa sekä vanhempainilloissa. (Koulurauha lukuvuonna 2015 – 2016.)

6.3 Koulurauhan julistustapahtuma 2015

Valtakunnallinen Koulurauha julistettiin Kouvolassa, KSS Energia Areenalla keskiviikkona 19. elokuuta. 25-vuotisjuhlavuottaan viettänyt Koulurauha sai paljon valtakunnallista julkisuutta ja se huomioitiin tärkeimmissä medioissa kautta maan. Paikalle saapui yli 2000 vierasta Kouvolan seudun kouluista ja oppilaitoksista. Tapahtumassa oli mukana oppilaita, opettajia, kutsuvieraita ja median edustajia. Ne oppilaat, jotka eivät paikalle päässeet pystyivät seuraamaan tapahtumaa suorana lähetyksenä live-streamin välityksellä. Tapahtuma käynnistyi upeasti STOP koulukiusaamiselle -kappaleen esityksellä, jonka jälkeen kappaleen tekijät ja esittäjät palkittiin upeasta työstä Koulurauhatyön eteen. Mansikkamäen koulun neljäsluokkalaiset oppilaat toimivat esitanssijoina yleisön edessä kappaleen aikana. Tapahtuman juontamisessa oli mukana Valkealan lukion ja KSAO:n opiskelijoita.

Tasavallan presidentti Sauli Niinistö oli lähettänyt tervehdyksen julistustilaisuuteen. Sen luki Koulurauhavuoden suojelijana toimiva kansainvälinen Some-tähti Sara Forsberg. Tervehdyksessä tuli esille esimerkiksi arjen sankaruus heikompien puolella olemisesta ja yhdessä tekemisen merkitys. Koulurauhan julistustekstin lukivat paikalliset oppilaat suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi. Julistuksen tarkoituksena on tuoda oppilailta toiselle viesti ja muistutus siitä, että viihtyisä ja turvallinen koulu syntyy kaikkien oppilaiden yhteistyöllä. Kouvolan

pilottikoulujen oppilaista koostuva työryhmä on itse laatinut seuraavan julistustekstin:

"Tervetuloa juhlistamaan koulurauhan 25:tä juhlavuotta. Tämän vuoden teemaksi valikoitui "Yhdessä vahvaksi". Mielestämme se tarkoittaa sitä, että ei ajattele vain itseään, ottaa kaikki mukaan porukkaan, ryhmässä pystyy vaikuttamaan asioihin paremmin kuin yksin, myös muualla kuin koulussa (vapaa-ajalla, töissä, harrastuksissa), uskaltaa ilmaista mielipiteensä yksin ja kaveriporukassa, tulee toimeen myös ihmisten kanssa joista ei pidä. Jalkapallokentällä et pysty kuljettamaan yksin palloa koko kentän läpi, vaan sinun täytyy syöttää myös joukkuekavereille. Tämä vertauskuva pätee myös kaikkialla missä olet muiden ihmisten kanssa. Tästä herää kysymys voisimmeko me kaikki hymyillä toisillemme, voisimmeko kaikki halata toisiamme ja pitää kädestä kiinni, voisimmeko puuttua kiusaamiseen, voisimmeko lopettaa kiusaamisen? Mitä mieltä olette voimmeko? Kyllä."

Seuraavana vuorossa oli tähden metsästys. 25 vuotta kiertänyt tähti toimii Koulurauha-vuoden symbolina ja se kiertää "viestikapulan" tavoin paikkakunnalta toiselle. Tänä vuonna Koulurauha-tähti saapui yllättäen, huomiota herättäen taivaalta. Tapahtuman yllä liiteli useampi laskuvarjohyppääjä. Yksi hyppääjistä oli Koulurauha-vuoden suojelija, jalkapallomaalivahti ja Elixir TV:n juontaja Lassi Hurskainen. Lassi hyppäsi varjollaan lähes keskelle tapahtumaa ja luovutti tähden seuraavana vuonna vuorossa oleville Seinäjoen edustajille. Ensi vuonna Koulurauha julistetaan Seinäjoella. Kouvolan Koulurauha-tapahtuma huipentui lopussa suosituksen artistin esitykseen. Nuori yleisö ryntäsi lavan eteen kuuntelemaan Vadelmavenettä, jonka laulajana toimi tietysti itse Kasmir (kuva 1).

Kuva 1. Kasmir esiintymässä Koulurauhan julistustapahtumassa Kouvolassa (Kojo 2015)

Julistustapahtuman jälkeen MLL:n Kymen piiri oli järjestänyt kiitostilaisuuden Kouvolan Kaupungintalolle. Siellä kutsuvieraat saivat nauttia tarjoiluista ja erilaisista puheista ja kiitoksista. Hienon Koulurauhapäivän päätteeksi vietettiin hyväntekeväisyysilta Sokos Hotel Vaakunassa. Siellä esiintyivät päivän tähdet Hanna Pakarinen ja Lc Nick. Ohjelmassa oli lisäksi tanssia ja taikuutta. Illan tuotto meni hyvään tarkoitukseen, MLL:n Kymen piirin koulukiusaamisen vastaiseen työhön. (Carpelan 2015; Vesa 2015.)

Vaikka Koulurauhan julistamistilaisuus on jo ollut, ei sen sanoma ole unohtunut. Koulurauha-ohjelma haluaa herättää keskustelua toisen huomioimisesta ja yhdessä toimimisesta koulutyössä. Tätä työtä on tarkoitus jatkaa koko lukuvuoden ajan. Osa tätä työtä on Kymen piirin alueella esimerkiksi Motoristit Koulukiusaamista Vastaan -ryhmän vierailu Mansikkamäen koululla sekä koripallojoukkue Kouvojen koulukiertue. Kouvot pelaajineen kiertävät Kouvolan alueen kouluja ja käyvät puhumassa Koulurauhasta ja tiimipelaamisesta. Myös Move Up -tanssikoulun Janne Outinen ja Lc Nick opettavat oppilaille koulukiertueella STOP koulukiusaamiselle kappaleeseen suunniteltua tanssia.

He ovat kohdanneet jo yli 2000 nuorta. MLL:n Kymen piirillä on tarkoitus järjestää vastaavanlaisia tapahtumia läpi koko lukuvuoden piirin alueella. Lisäksi Koulurauha-työryhmä on tehnyt Koulurauhan toimintaoppaan lukuvuodelle 2015 – 2016. Tämä opas tukee koulujen Koulurauhatyön suunnittelua ja toteutusta. Toimintaopas sisältää ideoita ja toimintamalleja yhteisöllisyyden ja hyvän yhteishengen edistämiseksi. (Koulurauhan toimintaopas 2015 – 2016; Carpelan 2015; Vesa 2015.)

7 TUTORKOULUTUKSEN RAKENTAMINEN

Koulutuksen sisältöä mietittäessä on tärkeää, että tavoitteet on määritelty huolellisesti ja osallistujien taustat selvitetty. Koulutukseen käytettävän ajan tulee näkyä jo tavoitteissa. Sisältöjen valinnassa koulutukseen käytettävä aika on tärkeä säätelevä tekijä. Koulutuksen sisällöt tulee valita niin, että ne tukevat osallistujien oppimista, joka puolestaan tukee koulutuksen toiminnallista tavoitetta. Kokonaisuuden hahmottamisen kannalta ennakkotehtävät ovat hyvä keino antaa kouluttajalle tietoa siitä, mikä osallistujia erityisesti askarruttaa tai kiinnostaa. Aina ennakkotehtäviä ei kuitenkaan ole mahdollista tai järkevää teettää. (Kupias & Koski 2012, 53, 54.)

Koulutuksen alussa on tärkeää kartoittaa osallistujien odotuksia tai toiveita ja painottaa sisältöjä niiden mukaan. Sisällöt on myös hyvä käydä yhdessä läpi, näin osallistujille syntyy kokonaiskuva koulutuksen sisällöstä ja aiheisiin on helpompi tarttua. Koulutuksen sisältöä voidaan hahmottaa monella eri tavalla. Yksinkertaisimmillaan sen voi esittää PowerPoint-dialla, koulutuksen alussa. Siinä tulee näkyä kellonaikojen mukaan sisällöt ja teemat, sekä tauot. Näin osallistujille syntyy kokonais käsitys, mitä koulutuksen aikana tullaan opiskelemaan. (Kupias & Koski 2012, 53, 54.)

Opinnäytetyömme toiminnallisena osana järjestimme Kouvolan seudun ammattiopiston sosiaali- ja terveystieteiden tuleville tutoreille oman koulutuspäivän. Päiväksi valikoitui Pietari Paasosen ehdotuksesta keskiviikko 20.5.2015 ja ajankohdaksi klo 9 – 15. Koulutuspäivän tavoitteeksi ja tarkoituksiksi tuli Koulurauhasta kertominen ja tiedottaminen tutoreille sekä heidän opastamisensa

Koulurauhaan pohjautuvaan toimintaan heidän omassa oppilaitoksessaan. Tavoitteeksi nousi myös tutoreiden kannustaminen ja motivoiminen suunnitelmalliseen tutortoimintaan. Olimme sopineet opinto-ohjaaja Paasosen kanssa etukäteen koulutuksen teemoiksi koulukiusaamisen, ryhmäyttämisen ja ryhmän toiminnan, Koulurauhan ja tutortoiminnan. Koulutuksessa pyrimme osallistamaan tutoreita mahdollisimman paljon, jotta koulutuspäivästä jäisi heille konkreettisia vinkkejä ja toimintamalleja, joita he voivat omassa toiminnassaan tutoreina käyttää.

Koulutuspäivän teoriaosuudet ja harjoitukset pohjautuivat Mannerheimin Lastensuojeluliiton materiaaleihin, erityisesti tutortoiminnan oppaaseen Ryhmää rakentamassa. Oppaassa on valmiin koulutuspäivän malli, jota käytimme pohjana lisäten siihen opinnäytetyömme ja ammattiopiston kannalta tärkeitä asioita. Teoriapohjasta sekä erilaisista harjoitteista syntyi päivän rakenne. (Liite 2.) Oppaasta löytyivät melkein kaikki harjoitukset, joita päivän aikana teimme. Otimme mukaan omasta ohjaajakoulutuksesta yhden harjoituksen, joka oli tutustuminen ovinumeron mukaan. Lisäksi saimme ehdotuksena MLL:n perhekeskustoiminnan koordinaattorilta Maiju Vesalta paperitoteemiharjoituksen. Päätimme rakentaa koulutuspäivän niin, että teoriaosuudet ja harjoitukset olivat vuorotellen. Halusimme, että päivä olisi nuorille mahdollisimman helppo seurattava ja toiminnalliset harjoitukset toisivat mukavaa vaihtelua pelkkään teoriaan.

Oppaassa Ryhmää rakentamassa on valmiina kolme PowerPoint-esityksen diaa, joiden lisäksi teimme omia dioja, joiden sisältö pohjautuu tämän opinnäytetyön teoriaosuuteen (liite 3). Ennen koulutusta pyysimme myös Maiju Vesalta palautetta diaesityksestä sekä päivän rakenteesta. Yhdessä Maijun kanssa suunnittelimme koulutukselle tarkan aikataulun, jotta saamme käytössä olevan ajan tehokkaasti käytettyä. Teimme myös valmisteluja siihen, että koulutuspäivä sujuu nopeammin, kuin suunniteltu. Esimerkiksi harjoitusta *Kenkäni kertoisivat* ei aikataulussa ole. Päätimme kuitenkin ottaa harjoituksen mukaan ohjelmaan, koska aikaa jäi aamupäivästä yli ja tunsimme, että tutoreiden oli tarpeen päästä tutustumaan toisiinsa vielä paremmin.

7.1 Koulutuksen rytmitys

Hyvässä koulutuksessa on selkeä rytmi. Tämä korostuu pidemmissä koulutuksissa, joissa opiskellaan monia eri aiheita. Päivä kannattaa rytmittää tauoilla, joita tulee sopivin välein. Koulutuksen aiheesta, vaikeustasosta ja työskentelymenetelmästä riippuu, kuinka pitkään osallistujat jaksavat kuunnella ja työskennellä aktiivisesti. On tutkittu, että ihmiset jaksavat kuunnella luentoa korkeintaan 45 minuuttia, mutta aktiivisesti työskennellen, toiminnallisia harjoitteita käyttäen keskittymisaika on pidempi, jopa 1,5 tuntia. Aamupäivällä ihmisten vireystila on parempi kuin iltapäivällä. Alhaisimmillaan se on heti lounaan jälkeen. Siksi lounaan jälkeen kannattaa varata aktiivista työskentelyä ja toiminnallisia harjoitteita, pelkkää kuuntelua ja pitkiä luentoja tulee välttää. (Kupias & Koski 2012, 58.)

Jos päivän aikana tehdään ryhmätyöskentelyä ja tulokset puretaan yhdessä, on hyvä miettiä puretaanko kaikkien ryhmien työskentely peräjälkeen. Jos ryhmiä on yli neljä, kannattaa tauko suunnitella niiden väliin. Näin jokainen ryhmä saa ansaitsemansa huomion työskentelylleen. Päivän rytmitys kannattaa suunnitella ja rakentaa niin, että siinä on tarpeeksi vaihtelua, mutta myös riittävästi selkeyttä. On myös muistettava, että ihmiset jaksavat työskennellä vain rajallisen ajan. Jos koulutus on alkanut varhain aamulla, kello 16 jälkeen ei kannata järjestää kovin suurta tarkkaavaisuutta vaativaa tekemistä. (Kupias & Koski 2012, 59.)

Päätimme omassa koulutuspäivässä rytmittää päivän niin, että teoriaosuudet ja harjoitukset olivat vuorotellen. Halusimme aktivoida nuoria harjoitusten avulla, jotta he jaksaisivat myös keskittyä teoriaosuuksiin. Suunnittelimme päivän rytmityksen niin, että opiskelijat pääsivät tauoille aina 1,5 tunnin välein. Opiskelijoiden keskittymisaika oli pidempi, koska meillä oli paljon toiminnallisia harjoituksia. Huomioimme, että ruokailun jälkeen opiskelijat voivat olla väsyneitä ja levottomia. Tämän takia päätimme näyttää mielenkiintoisen digitarinan heti lounaan jälkeen. Iltapäiväksi suunnittelimme toiminnallisia harjoituksia, joita nuoret saivat tehdä ryhmissä. Näin tutorit jaksoivat keskittyä koko päivän.

7.2 Ryhmän ohjauksen perussäännöt

Ennen koulutusta ohjaajan tulee valmistautua ja suunnitella toimintansa hyvin. Vaikka ohjaaja ei tuntisi ryhmää ennalta ollenkaan, tietää hän oman itsensä ja sen, mitä tulee tekemään ja opettamaan toisille. Toiminnallisten menetelmien valmisteluun tulee käyttää aikaa, ja toiminta tulee suunnitella huolella. Toiminnalliset menetelmät ovat paljon hyödyllisimpiä, jos ohjaaja on miettinyt etukäteen, mikä on toiminnan tavoitteena. (Jaakkola, Kataja & Liukkonen 2011, 34.)

Tärkeää on olla ajoissa paikalla ja valmistella rauhassa koulutustila, mahdolliset laitteet ja tarvikkeet. Ohjaaja on kaiken toiminnan malli, hänen tulee olla varma ja luotettava. Ryhmälle muodostuva kulttuuri alkaa heti ensi tapaamisesta. Ohjaaja on kaikissa toimissaan esikuvana koulutettaville. Ryhmän ohjaajan tulee olla aidon kiinnostunut opettamastaan asiasta sekä kaikista ryhmän jäsenistään. Varsinkin nuoret arvostavat sellaista ohjaajaa, joka toimii aidosti, kannustavasti ja opettavasti heitä kohtaan. (Innanen 2012, 10 - 11.)

Koulutuksen avauksessa on tärkeää, ettei ohjaaja aloita koulutusta ennen kuin ryhmä on lopettanut ”sähläämisen”. On oltava tiukka, muttei liian pelottava yksinvaltiainen. Ensimmäisten minuuttien merkitys kohtaamisissa on erityisen merkittävää. Selkeät pelisäännöt auttavat koko ryhmän yhteistä toimintaa. Ohjaajan on hyvä esitellä itsensä lyhyesti ja ytimekkäästi. Tärkeämpää onkin muistaa, että jokaisen ryhmäläisen on päästävä ääneen tasapuolisesti ja saatava esiintymisrauha. Kouluttajan on oltava aina esiintyjän tukena. Esittäytyminen ei ole kaikille helppoa, varsinkaan nuorisoryhmissä. (Innanen 2012, 12, 13.)

Koulutus voidaan jakaa aloitus-, toiminta-, ja lopetusvaiheeseen. Aloitusvaiheeseen sisältyy tutustuminen ja toimintaan orientoituminen. Aloitusvaiheessa ryhmältä on hyvä kerätä odotuksia. Toimintavaiheeseen kuuluu itse toiminta, jonka ohjaaja viettää yhdessä ryhmän kanssa, opettaen, keskustellen ja tekemällä erilaisia harjoitteita. Lopetusvaiheeseen taas sisältyy arviointi, joka on ohjauksen viimeinen vaihe. Arviointi on tärkeä työväline toiminnan laadun ja kehittämisen kannalta. Siinä pohditaan yhdessä ryhmälle asetettujen tavoitteiden saavuttamista, toimintojen, harjoitteiden ja ohjaajan onnistumista, sekä ryhmäläisten mielipiteitä koulutuksen onnistumisesta. (Marttila, Pokki & Talviti-Kella 2008, 69 - 70.)

Mielestämme olimme tutoreille järjestetyssä koulutuspäivässämme hyviä ohjaajia, koska panostimme suunnitteluun ja nuorten osallistamiseen. Olimme nuoria kohtaan kannustavia ja annoimme jokaiselle tutorille mahdollisuuden osallistua keskusteluun ja toimintaan. Pyrimme olemaan ohjaajina helposti lähestyttäviä, mutta tarvittaessa napakoita. Koulutuksessa jouduimme kerran huomauttamaan nuoria puhelimien käytöstä. Rakentaessamme koulutuspäivää huomioimme aloitus-, toiminta ja lopetusvaiheet. Aloitusvaiheessa tutustuimme nuoriin ja keräsimme heidän odotuksiaan. Toimintavaiheeseen sisältyivät teoriaosuudet ja toiminnalliset harjoitukset. Lopetusvaiheessa keräsimme nuorilta palautetta ja kävimme yhdessä läpi koulutuksen odotukset.

8 TUTORTOIMINTA KSAO:N SOSIAALI- JA TERVEYSALALLA

Tutortoiminnalla tarkoitetaan toiseen asteen koulutuksessa olevia tutoreita, jotka opastavat, auttavat ja neuvovat uusia opiskelijoita uuden oppilaitoksen käytäntöihin ja tapoihin. Tutoreilla on kokemus oppilaitoksen tavoista, jolloin he voivat auttaa uusia opiskelijoita. Heidän tehtävänä on toimia vertaistukena sekä edistää opiskelijoiden hyvinvointia. Tutortoimintaan sisältyy myös yhteisöllisyyttä tukeva toiminta. Tämä pitää sisällään hyvän yhteishengen luomisen ja sen tukemisen. Hyvän yhteishengen luominen edistää turvallista ryhmää ja oppimisympäristöä. Tutor auttaa myös silloin, kun opiskelija tulee uuteen ryhmään eikä tunne vielä ketään. Koulun arjessa tutoreiden tehtävänä on rakentaa yhteisöllisyyttä, aktivoida opiskelijoiden osallisuutta ja ehkäistä kiusaamista. (Ryhmää rakentamassa 2013; Tuu mukaan, tehdään yhdessä.)

Oppilaitoksissa tutorit näkevät opettajia paremmin mitä ryhmissä tapahtuu. Tutoreiden tehtävänä on huomata merkkejä kiusaamisesta ja olla valmiina auttamaan. Tutoreiden tehtävänä on myös hyvän ilmapiirin ylläpitäminen oppilaitoksessa. Aina tutorit eivät voi puuttua kiusaamiseen, jos se on esimerkiksi fyysistä, mutta heidän tehtävänä on kertoa asiasta jollekin työntekijälle. Voi daankin sanoa, että tutoreiden tärkein tehtävä on pitää silmällä koulun opiskelijoita. (Höistad 2003, 123, 124.)

Tutorit voivat myös ehkäistä kiusaamista omalla asenteellaan ja toiminnallaan. Oppilaitoksen ryhmissä vallitsee virallisia normeja sekä epävirallisia normeja. Viralliset normit ovat sääntöjä, jotka ovat kaikkien tiedossa, kun taas epäviralliset normit ovat sääntöjä, joita ei ole yhdessä sovittu, eikä niitä edes välttämättä tiedosteta. Epäviralliset normit näkyvät koulun päivittäisissä toiminnoissa, esimerkiksi kenen viereen istutaan ja ketä tervehditään. Tutoreiden oma malli ja asenne näkyvät ulospäin ja voivat auttaa rikkomaan epävirallisia normeja. (Ryhmää rakentamassa 2013.)

Kouvolan seudun ammattioppilaitoksen sosiaali- ja terveystieteiden tutortoiminnasta vastaa opinto-ohjaaja Pietari Paasonen. Tutoreina toimivat toisen ja kolmannen vuoden opiskelijat. Oppilaitoksen tutoreiden tehtäviin kuuluvat uusien opiskelijoiden tukeminen, opastaminen ja ryhmäyttäminen. Tutorit pitävät uusille ryhmille oppitunteja, joissa tutustutaan toisiin ja käydään läpi opiskeluun liittyviä käytännön asioita. Yksi tutoreiden tehtävä on oppilaitoksen esitteleminen ja markkinointi yläaste-ikäisille. Tutorit kiertävät paikallisilla yläasteilla opinto-ohjaaja Pietari Paasonen kanssa kertomassa sosiaali- ja terveystieteiden tutkinnosta. Tutorit myös vastaavat opiskelijatoiminnan ja erilaisten tapahtumien järjestämisestä. Tutorit järjestävät erilaisia juhlapyhiin liittyviä tapahtumia, esimerkiksi ystävänpäivään tai halloweeniin. (Paasonen 2015.)

Yksi tärkeä tehtävä tutoreilla on ryhmähengen hyvänä pitäminen ja kiusaamisen ehkäiseminen. KSAO:lla tutortoiminta on yksi vapaasti valittava kurssi, josta opiskelijat saavat opintopisteitä. Tutoreiden toimintaa seurataan tutorpassien avulla, jotka opinto-ohjaaja tarkastaa. KSAO:n tutortoiminnan tavoitteena on parantaa opiskelijoiden hyvinvointia ja yhteisöllisyyttä, ehkäistä syrjäytymistä sekä parantaa opiskelijoiden ja henkilöstön vuorovaikutusta. Tutoritoiminnalla pyritään lisäämään oppilaitoksessa yhteenkuuluvuuden tunnetta ja ”me-henkeä”. Toiminnan avulla uudet ja vanhat opiskelijat tutustuvat toisiinsa, mikä lisää yhteisöllisyyttä. Kun tutorit ovat sitoutuneita toimintaan, on toiminta myös onnistunutta. Jos taas tutorit eivät sitoudu toimintaan, on toiminta tehotonta. (Paasonen 2015.)

9 TUTORTOIMINNAN KOULUTUSPÄIVÄ

Koulutuspäivän sisältöä miettiessämme pohdimme tuntevatko tulevat tutorit jo ennestään toisiaan. Saimme Pietari Paasoselta hieman tietoa ryhmästä, ja hän kertoi, että tutorit tulevat monesta eri ryhmästä, eivätkä välttämättä tunne toisiaan sen paremmin. Saimme myös tiedon, että tutoreita on 12 ja he ovat ensimmäisen vuoden lähihoitajaopiskelijoita. Tutortoiminnan koulutuspäivään osallistui kuitenkin vain 11 opiskelijaa. 10 opiskelijoista oli tyttöjä ja yksi opiskelijoista oli poika. Nuoret olivat iältään 16 - 17-vuotiaita. Koulutuspäivän tilana toimi KSAO:n Soteklinikka Helli, joka sijaitsee ammattioppilaitoksen vieressä. Hellissä tilana oli iso olohuone, jossa nuoret istuivat sohvilla. Käytössämme oli videotykki ja tietokone. Tila oli hyvä, koska siellä oli harjoituksille hyvin tilaa.

Olimme jakaneet koulutuspäivän viiteen osaan, eri teemojen mukaisesti. Aloitimme päivän tullaan tutuiksi- teemalla, johon sisältyi tutustumisharjoituksia. Seuraava teema oli hyvä ryhmähenki. Teema koostui ryhmää vahvistavista harjoituksista sekä teoriaosuudesta. Tutortoiminta-teemaan sisältyi digitarina ja ryhmätyöskentelyä, sekä teorian tietoa tutortoiminnasta. Neljäs teema oli koulukiusaaminen, johon sisältyi pienryhmätyöskentelyä, kiusaamiseen liittyvää teoriaa sekä digitarina. Viimeinen teema oli Koulurauha, joka piti sisällään tietoa Koulurauhasta, toiminnallisia harjoituksia ja päivän lopetuksen.

9.1 Tullaan tutuiksi ja aloitus

Kun ryhmä aloittaa yhdessä toimimisen tai opiskelun, on tärkeää tutustua toisiin ja lisätä keskinäistä luottamusta vähitellen. Toiminnalliset tutustumisharjoitukset auttavat ja helpottavat kohtaamaan uusia ihmisiä ja rentouttavat tunnelmaa. Harjoitukset on hyvä aloittaa yksinkertaisista, helpoista tehtävistä. Tärkeää on huomioida, ettei kukaan joudu noloon tilanteeseen ja jokainen saa kertoa itsestään juuri sen minkä kokee sopivaksi. Tutustumisharjoituksissa tavoitteena on saada jokainen ryhmän jäsen tuntemaan olonsa turvalliseksi ja toimimaan tasavertaisesti yhteisen päämäärän eteen. Uudessa ryhmässä on hyvä käyttää satunnaisia parin- ja ryhmän muodostamiskeinoja, koska tutut ihmiset pariutuvat ja ryhmäytyvät mieluusti keskenään. Samat parit ja tutut ryhmät eivät edistä ryhmäytymistä ja jäsenten tutustumista toisiinsa. Näitä satunnaisia keinoja ja harjoitteita käytettäessä kukaan ei jää ilman paria eikä jää

ulkopuoliseksi uudessa ryhmässä. (Ryhmäyttämisosas; Ryhmää rakentamassa 2013.)

Koska tutorit eivät tunteneet toisiaan, päätimme ottaa mukaan ryhmän toimintaa rakentavia harjoituksia. Näin tutorit tutustuvat paremmin toisiinsa ja saavat vinkkejä siitä, millaisia harjoituksia he voivat käyttää uusille opiskelijoille. Pyrimme harjoitusten avulla antamaan tutoreille kokemuksia erilaisista rooleista sekä ryhmässä toimimisesta. Pyrimme myös erilaisten harjoitusten avulla lisäämään tutoreiden keskinäistä vuorovaikutusta.

Aloitimme harjoitukset nimikierröksellä. Käytimme apuna Vertaansa vailla -keskustelukortteja, jotka olimme levittäneet lattialle. Korteissa olevat tekstit ja hauskat eläinhahmot helpottavat tunteiden ilmaisua ja nimeämistä, ne myös lisäävät itsetuntemusta (MLL 2012). Näiden korttien avulla voidaan keventää ryhmän ilmapiiriä, mutta myös käynnistää keskustelua ja käsitellä vaikeita asioita. Tässä harjoituksessa tutustutaan toisiin ja opitaan ryhmäläisten nimet. Jokainen sai vapaasti valita haluamansa kortin, jonka avulla kertoi itsestään ja omista tuntemuksistaan muille ryhmäläisille.

Saimme Vertaansa vailla -kortit lahjaksi Mannerheimin Lastensuojeluliitosta, joten päätimme sisällyttää ne koulutukseen. Nimikierröksellä myös me otimme omat korttimme ja kerroimme jotain pientä itsestämme. Huomasimme, että monelle asioiden sanominen oli jännittävää ja nuoria hieman ujostutti tilanne. Korttien hauskat kuvat kuitenkin rentouttivat tilannetta ja painotimme nuorille, ettei itsestään tarvinnut kertoa kuin sen minkä halusi. Pyrimme myös kyselemään samalla kierroksella tutoreiden odotuksia ja tuntemuksia ennen koulutusta. Kaikki saivat kertoa juuri sen verran mitä halusivat. Mielestämme oma osallistumisemme harjoitukseen vaikutti siihen, että nuoret uskalsivat osallistua.

Seuraavana harjoituksena teimme tutustumisen ovinumeron mukaan. Tässä harjoituksessa tutustuttiin toisiin helposti, hieman erilaisella tavalla. Tarkoituksena oli kertoa vieruskaverille nimi ja oman talon tai asunnon numero sekä saada selville vieruskaverilta samat tiedot. Harjoituksessa vaihdettiin istumapaikkaa ovinumeroiden mukaan niin, että lopuksi numerot kulkivat pienimmästä suurimpaan. Harjoituksessa istuimme vierekkäin, tuolit puolikaarella.

Tämän harjoituksen avulla saimme sekoitettua istumajärjestystä satunnaisesti ja jaettua nuoret pienryhmiin. Harjoitus sopi myös ujoimmille nuorille. Siinä ei tarvitse miettiä, miten esittelee itsensä toisille tai mitä kertoo itsestään muille. Kun tiedämme vierustoveristamme hieman, uskallamme myös kertoa itseltämme jotain. Näin tutustuminen käynnistyy askel askeleelta.

Ollessamme tutor-ohjaajan koulutuksessa Helsingissä opimme tämän harjoituksen. Koimme harjoituksen hyväksi ja halusimme kokeilla sitä nuorten kanssa. Huomasimme pitämässämme koulutuksessa, että nuoret hakeutuivat heti kaveriporukoihin istumaan. Harjoituksen avulla saimme nuoret tutustumaan myös muihin tutoreihin, koska heidän piti esittäytyä jokaiselle yksitellen. Kun uusi järjestys oli syntynyt, jaoimme heidät kolmeen ryhmään. Näin varmistimme, että kaveriporukat sekoittuivat. Nuorista harjoitus oli hauska ja erilainen tutustumistapa. Harjoituksen avulla nuoret pääsivät ryhmiin, joissa ei ollut ennestään tuttuja kavereita.

Ryhmiin jaon jälkeen keräsimme tutoreilta odotuksia koulutukselle. Odotuksiksi nuoret kirjoittivat seuraavia asioita:

”Odotan, että oppisin ehkäisemään koulukiusaamista ja syrjintää.”

”Yhdessä oloa, hauskan pitoa.”

”Viisaampi tämän päivän jälkeen.”

”Oppiminen tutor-toiminnasta, hauskanpitoa, yhdessä tekemistä.”

”Valmiudet tutortoimintaan, lisää tietoa.”

”Odotan tältä päivältä tutustumista muihin tutoreihin. Hyviä vinkkejä ensi syksyä ajatellen kun uudet ykköset tulevat kouluun.”

”Rohkeammaksi tulo.”

Odotuksista nousi esille nuorten tarve saada lisää valmiuksia, rohkeutta ja ideoita tutortoimintaan. Monelle nuorelle tärkeäksi osoittautui yhdessäolo ja tutustuminen muihin tutoreihin. Olimme yllättyneitä, että yksi nuorista nosti esiin koulukiusaamisen ja syrjinnän ehkäisemisen. Mielestämme nuorten odotukset vastasivat koulutuspäivän suunnitelmaa ja rakennetta. Keräsimme nuorten

odotukset post it - lapuilla tilan yhdellä seinällä olevalle liitutaululle. Tämän jälkeen kerroimme diaesityksen avulla nuorille hieman Mannerheimin Lastensuojeluliitosta ja sen toiminnasta.

Koulutus jatkui Ryhmän kukka-harjoituksella. Jaoimme ryhmäläiset pienryhmiin edellisen harjoituksen mukaan. Jokainen ryhmä piirsi oman kukkasen kuvaamaan pienryhmäänsä. Kukassa tuli olla yhtä monta terälehteä, kuin ryhmässä on jäseniä. Jokaiselle oli oma terälehti, johon kirjoitettiin osallistujan nimi ja sellainen ominaisuus, jota ei löytynyt muilta pienryhmän jäseniltä. Kukkan keskelle piirrettiin ja kirjoitettiin yksi yhteinen ominaisuus, joka yhdisti kaikkia ryhmän jäseniä. Kun kukat olivat valmiita, ne esiteltiin yhdessä muille. Tämän harjoituksen tavoite oli tutustua toisiin ja harjoitella pienryhmissä toimimista (Ryhmää rakentamassa 2013). Harjoituksen jälkeen keskustelimme, miltä tuntui etsiä yhteisiä ominaisuuksia ja erilaisuuksia. Kysyimme myös, löytyivätkö ominaisuudet ja erilaisuudet helposti vai tuntuiko harjoitus vaikealta.

Tämä harjoitus sisältyy Mannerheimin Lastensuojeluliiton tutorkoulutus malliin. Harjoitus tuotti osalle ryhmistä hieman vaikeuksia. Ryhmässä, jossa oli ujoja ja hiljaisia nuoria, yhteisen asian löytäminen ei ollut helppoa. Yritimme neuvoa nuoria, etteivät miettisi asiaa liian vaikeasti, vaan yhdistävä tekijä voisi olla jokin pieni ja yksinkertainen asia. Nuoret kokivat tärkeäksi, että jokainen sai sanoa oman uniikin ominaisuutensa ja se kirjoitettiin ylös. Kukkasen teon jälkeen kerroimme nuorille hyvästä ryhmähengestä ja siitä, miten ryhmä saa hyvän alun.

Seuraavan harjoituksen tarkoitus oli miettiä, mitä omat kenkäni kertoisivat minusta, jos ne osaisivat puhua? Alussa jokainen sai aikaa miettiä, mitä kengät haluaisivat kertoa toisille juuri minusta. Helpotimme nuoria hieman antamalla esimerkkejä; kertoisivatko ne kovasta käytöstä, juoksulenkkeistä, juhlista vai käytön puutteesta. Tämän jälkeen jokainen sai vuorotellen kertoa kenkiensä tarinan. Kun kierros oli käyty, huomasimme harjoituksen todella hauskaksi ja otimme uuden kierroksen, jonka virikkeenä oli puhelin. Mitä oma kännykkäni kertoisi minusta muille? Samaan tapaan annoimme hieman esimerkkejä; oliko puhelin ahkerassa käytössä, hyvässä hoidossa vai taskussa unohduksissa.

Hetken pohtimisen jälkeen aloitimme taas kierroksen, jossa jokainen sai vuorollaan kertoa puhelimensa tarinan. Harjoituksen tavoitteena on pohtia omaa persoonallisuuttaan eri näkökulmista, vahvistaa itsetuntemustaan ja harjoitella itsensä esittelyä muille ryhmän jäsenille (Terve minä 2013).

Tämä harjoitus oli varalla, jos aika kuluisi koulutuksessa liian nopeasti ja niin myös kävikin. Nuorista harjoitus oli hauska, mutta haastava, koska he joutuivat pohtimaan ja miettimään itseään ja sitä, miten he eri asioissa toimivat. Oli hienoa huomata, että nuoret ottivat harjoituksen tosissaan ja todella pohtivat, millaisia asioita heidän kenkäänsä tai puhelimensa heistä kertoo. He toivat esille erilaisia luonteen ja persoonallisuuden piirteitä sekä kokemuksiaan. Tämän harjoituksen jälkeen pidimme pienen kahvitaun.

9.2 Hyvä ryhmähenki

Kahvitaun jälkeen aloitimme Paperitoteemi-harjoituksella. Harjoituksessa jokaiselle ryhmälle annettiin 15 kpl A4-kokoisia papereita. Tarkoitus oli rakentaa yhdessä ryhmänä mahdollisimman korkea paperitoteemi. Papereita ei saanut leikata, liimata, tukea tai repiä, ainoastaan taittelu oli sallittua. Aikaa toteemin pystyttämiseen oli 5 minuuttia. Voittaja ryhmä oli se, jonka paperitoteemi oli korkein. Tämän harjoituksen avulla nuoret oppivat ryhmätöitäitoja ja toimimaan aktiivisesti yhteisen päämäärän eteen (Vaikuttava nuori 2012). Harjoituksen lopuksi keskustelimme ryhmän rooleista. Huomasivatko nuoret erilaisia rooleja toimiessaan ryhmänjäsenenä? Tässä harjoituksessa oli hienoa huomata, miten nuoret toimivat yhdessä ja kannustivat ryhmänsä jäseniä. Vaikka toteemit kaatuivat, nuoret jaksoivat koota rakennelmansa yhä uudelleen.

Paperitoteemin rakentaminen osoittautui ryhmille hauskaksi, mutta haastavaksi tehtäväksi. Ryhmissä eri roolit tulivat selvästi esiin, ja myös nuoret huomasivat ne. Joku otti heti alusta vahvasti johtajan roolin omakseen, kun taas joku jäi hieman sivummalle seuraamaan ryhmän toimintaa. Jotkut ryhmät myös pohtivat ensin yhdessä suunnitelmaa, kun taas toisessa ryhmässä yksi tutoreista päätti heti, miten toteemi tehtiin, ja ohjasi muita toiminnassa. Tämä harjoitus herätti ryhmien välillä kilpailuhenkeä, ja kaikki olivat toiminnassa innokkaina mukana. Annoimme pienet palkinnot kilpailun voittajajoukkueelle.

Tämän harjoituksen jälkeen keskustelimme nuorten kanssa turvallisesta ryhmästä sekä siitä, miten toiminnalliset harjoitukset tukevat ryhmää. Toimimme myös esille ryhmän kehitysvaiheet. Tutoreille nämä asiat olivat jo ennestään tuttuja, sillä heidän koulutukseensa sisältyy ryhmän vaiheiden ja muodostumisen käsittelyä. Seuraavaksi siirryimme koulutuksessa käsittelemään tutortoimintaa.

9.3 Tutortoiminta

Tutorkoulutuksessa hyödynsimme Mannerheimin Lastensuojeluliiton koulutusmateriaaliin sisältyviä videoita eli digitarinoita. Videot löytyvät liiton nettisivuilta. Ensimmäinen digitarina Ulkopuolisena ryhmässä käsitteli ryhmäytymistä ja sen tärkeyttä. Ennen videota selitimme opiskelijoille, että video kertoo opiskelijasta, joka tuntee olonsa ulkopuoliseksi. Kehotimme opiskelijoita pohtimaan, millaisia epävirallisia normeja tai sääntöjä he videosta löytävät, jotka ohjaavat kyseisen ryhmän toimintaa. Digitarina kertoo nuoresta ammattikoulussa opiskelevasta työstä, joka tuntee olevansa ulkopuolinen omassa luokassaan. Hän on aina kokenut olevansa ulkopuolinen. Videolla muu ryhmä suhtautuu häneen syrjivästi, hänen parinaan ei haluta olla ryhmätöissä, eikä häntä tervehditä käytävillä. Videolla tyttö pohtii, kiusataanko häntä vai onko tilanne hänen omaa syytään. Hän myös toivoo, että pääsisi ryhmään mukaan ja että joku tulisi vain juttelemaan hänelle. (Ryhmää rakentamassa 2013.)

Videon jälkeen keskustelimme aiheesta tutoreiden kanssa. Melkeinpä kaikille tutoreille tilanne oli tuttu. Opiskelija voi tuntea itsensä yksinäiseksi, vaikka ympärillä olisi paljon muita. Jotkut tutorit halusivat jakaa omakohtaisia kokemuksia samanlaisista tunteistaan. Tutorit nostivat esille myös sen, miten tällainen tilanne voi syntyä, jos uusi opiskelija tulee kesken lukukauden ryhmään. Tilanetta voi olla vaikea muuttaa, jos siitä on tullut ryhmän sisäinen normi. Pohdimme ryhmässä sitä, miten yksi vahvat mielipiteet omaava opiskelija voi luoda säännön, jonka mukaan joku jätetään ulkopuolelle. Tutorit nostivat esille sen, että ryhmässä olevan kiusaajan luomia normeja on vaikea katkaista.

Keskustelu painottui siihen, onko yksin jääminen kiusaamista. Monet tutoreista sanoivat aluksi, että videossa ei ollut kyse kiusaamisesta. Pyrimme saamaan tutorit näkemään kiusaamisen ja keskustelimmekin siitä, onko syrjään

vetäytyminen tytön oma vika. Keskustelussa nousi esille myös se, miten ryhmäpaine voi saada koko ryhmän sulkemaan jonkun ryhmän ulkopuolelle. Tutorit toivat esille, että ryhmän normit esimerkiksi se, ettei jonkun viereen istuta ruokalassa saattavat syntyä huomaamatta. Jotakuta voidaan pitää vain hiljaisena ja syrjään vetäytyvänä eikä asiaa ajatella sen enempää. Tutorit kuitenkin ymmärsivät, että jos joku jätetään ryhmän ulkopuolelle, voidaan se määritellä kiusaamiseksi.

Videon katsomisen ja keskustelun jälkeen pidimme lounastauon. Sen jälkeen keskustelimme siitä, miten tutorit voivat vaikuttaa koko oppilaitokseen. AskarTELimme pienryhmissä tutortoiminnan puun, joka koostuu juurista, rungosta, lehdistä, kukista, omenoista ja tikapuista. Tämän puun avulla nuoret saivat suunnitella ja pohtia oman oppilaitoksen tutortoimintaa. Harjoituksen avulla pohdimme tutortoiminnan edellytyksiä ja tavoitteita, millä tavoin saadaan aikaan hyvä ilmapiiri jokaiselle oppilaitoksen jäsenelle (Ryhmää rakentamassa 2013).

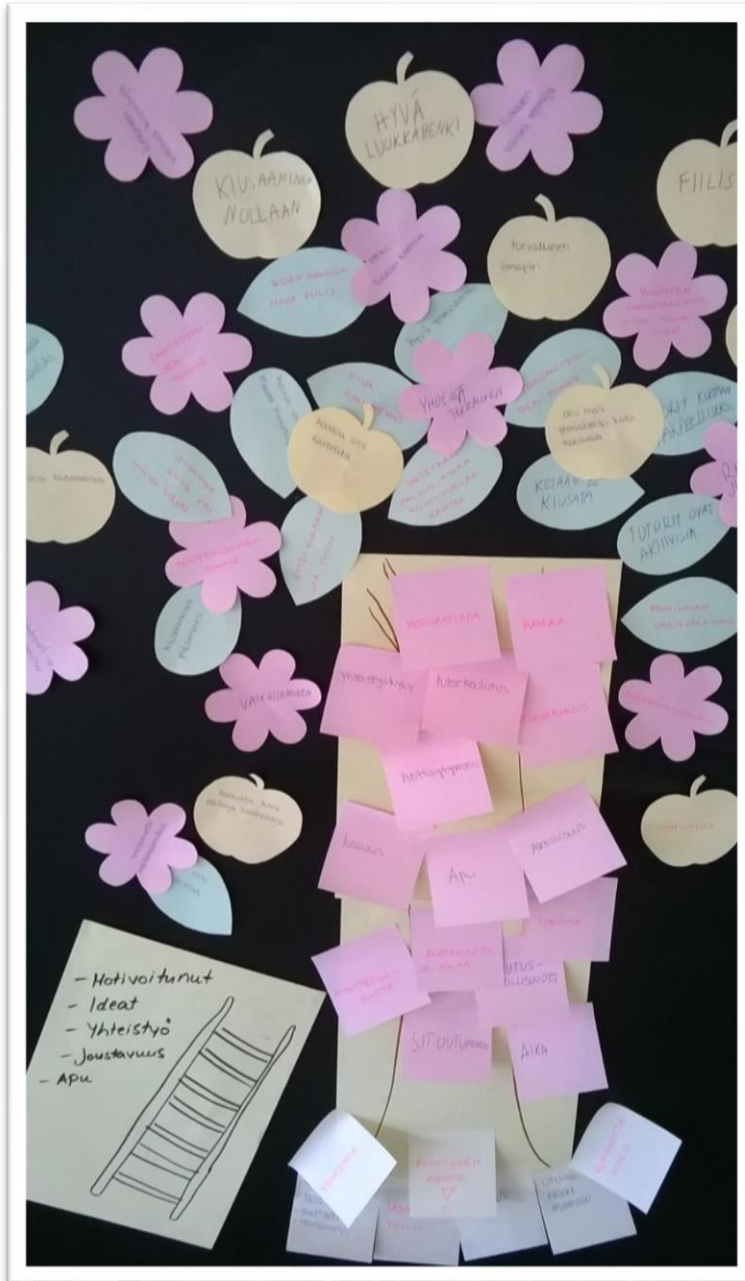
Olimme askarrelleet valmiiksi puun lehdet, kukat, omenat ja rungon. Harjoituksen alussa nuoret saivat pohtia mitä arvoja tutortoiminnalla on. 10 minuutin pohdinnan jälkeen pienryhmät kävivät kiinnittämässä puun juuriin tutortoiminnan arvot. Nuoret kirjasivat lappuihin niitä elementtejä, joita täytyy tutortoiminnan juurissa olla, jotta saadaan tukevat juuret heidän toimintansa pohjaksi. Nuorille sanana arvot tuotti hieman ihmetystä, ja tehtävään oli vaikea tarttua. Selitimme kuitenkin uudestaan, millaisista asioista oli kyse ja annoimme muutamien esimerkin mahdollisista arvoista. Nuoret kirjasivat tutortoimintansa arvoiksi hyväksynnän, positiivisen asenteen, kunnioittamisen, rehellisyyden, tasa-arvon, auttavaisuuden ja kaikkien huomioon ottamisen.

Seuraavaksi vuorossa oli puun runko, jossa pohdittiin tutortoiminnan edellytyksiä (Ryhmää rakentamassa 2013). Kysyimme nuorilta, mikä tekee rungosta vahvan, mitä edellytyksiä tarvitaan, jotta tutortoiminnasta saa tarpeeksi vahvan ja toimivan. Pohdinnan jälkeen nuoret kiinnittivät laput puun runkoon. Runkoon nuoret kirjoittivat motivaation, rahan, yhteistyökyvyn, itsevarmuuden, tutorkoulutuksen, heittäytymisen, luovuuden, ideoita, joustavuutta, aikaa ja sitoutumisen.

Kun olimme saaneet puulle tukevat juuret ja rungon, olivat vuorossa puun lehdet. Lehtiin nuoret kirjasivat tutortoiminnan tavoitteita, jotka olisivat tärkeitä heidän omassa oppilaitoksessaan (Ryhmää rakentamassa 2013). Lehtiin nuoret kirjasivat tavoitteiksi koko koulun hyvän fiiliksen, hyvän yhteishengen, hyvän ryhmähengen, turvallisuuden tunteen, ketään ei kiusata, yhteistä toimintaa koko koululle, kaikki ottaa muut huomioon, ettei kukaan jää yksin, tutorit ovat aktiivisia ja tarpeellisia ja kummiluokan kanssa vietetään paljon aikaa.

Kun puussa olivat lehdet, vuorossa olivat kukat. Nuoret kirjoittivat ylös, mikä innostaa tutortoiminnassa ja mikä saa toiminnan kukkimaan (Ryhmää rakentamassa 2013). Tutorit kirjoittivat innostaviksi asioiksi onnistumisen tunteen, yhdessä tekemisen, tarpeellisuuden tunteen, retket, juhlat ja teemaviikot. Lopuksi puuhun lisättiin vielä hedelmät, joihin kirjattiin tutortoiminnan vaikutuksia, jotka hyödyttävät niin oppilaita, opettajia kuin koko oppilaitosta (Ryhmää rakentamassa 2013). Vaikutuksiksi tutorit nostivat kirjoituksissaan esille hyvän luokkahengen, kiusaamisen nollaan saannin, turvallisen ilmapiirin, hyvän fiiliksen, mukavan ympäristön, hyvän yhteishengen koko koulussa ja että kaikilla olisi kavereita.

Näistä osista kokosimme seinälle puun (kuva 2), jonka kävimme harjoituksen lopuksi yhdessä läpi. Lisäsimme vielä puuhun johtavat tikapuut, joiden avulla saadaan poimittua hedelmät. Tikapuiden askelmille kirjasimme yhdessä konkreettisia asioita, joilla voidaan vaikuttaa oppilaitoksen ilmapiiriin ja ryhmien toimintaan (Ryhmää rakentamassa 2013). Näitä asioita nuoret voivat itse toteuttaa tulevina tutoreina. Nuoret kirjasivat tikapuulle motivaation, ideat, yhteistyön, joustavuuden ja avun.

Kuva 2. Tutortoiminnan puu

9.4 Koulukiusaaminen

Tutortoiminnan puun teon jälkeen kokoonnuimme nuorten kanssa takaisin sohville ja katsoimme toisen digitarinan. Video kertoi opiskelijasta, joka tulee uutena ryhmään. Video painottaa ryhmän tunnetavoitetta ja ryhmiin jaon tärkeyttä. Tavoitteena videon katsomisessa on pohtia millaisia haasteita ryhmään tuleva uusi opiskelija kohtaa. Kehotimme tutoreita pohtimaan videota katsoessaan, miten tutorit voivat helpottaa ja auttaa uuden opiskelijan ryhmään tuloa. Videossa uusi opiskelija, joka tulee ryhmään kesken lukukauden,

kertoo ajatuksiaan. Hän tuntee olevansa hieman hukassa uudessa isossa rakennuksessa sekä olonsa yksinäiseksi uudessa ryhmässä. Tutustuminen muihin opiskelijoihin tuntuu vaikealta. Opettaja käskee hänen kertoa ryhmän edessä nimensä. Innostus opintojen aloittamisesta tuntuu haihtuvan ja videossa opiskelija jopa miettii keskeyttämistä. Tarinassa ryhmässä tehdään kuitenkin ryhmätöitä, joiden avulla opiskelija viimein pääsee osaksi ryhmää. (Ryhmää rakentamassa 2013.)

Digitarinan jälkeen keskustelimme tutoreiden kanssa videosta ja siitä, mikä auttoi opiskelijaa. Tutorit panivat hyvin merkille sen, miten isoon ryhmään voi olla vaikea tutustua, kun taas pienryhmissä itsestään kertominen ja muihin tutustuminen on helpompaa. Monilla tutoreilla oli omia kokemuksia ryhmän tai koulun vaihtamisesta kesken lukuvuoden, ja he halusivat jakaa omia tunteuksiaan. Monet toivat esille, että pahin virhe, jonka opettajat tekevät, on käskää opiskelijan esittäytyä koko luokan edessä. Keskustelimme myös ryhmäytymisen tärkeydestä. Opiskelijat nostivat tärkeäksi asiaksi sen, että ryhmän pitää ryhmäytyä uudestaan, jos siihen tulee uusi opiskelija. Tutorit myös kertoivat, millaisia ryhmäytymismenetelmiä heidän koulussaan käytetään. Melkeinpä kaikki olivat sitä mieltä, että opiskelun alussa voisi olla vielä enemmän aikaa ryhmän yhteishengen rakentamiselle. Keskustelun jälkeen pidimme pienen tauon.

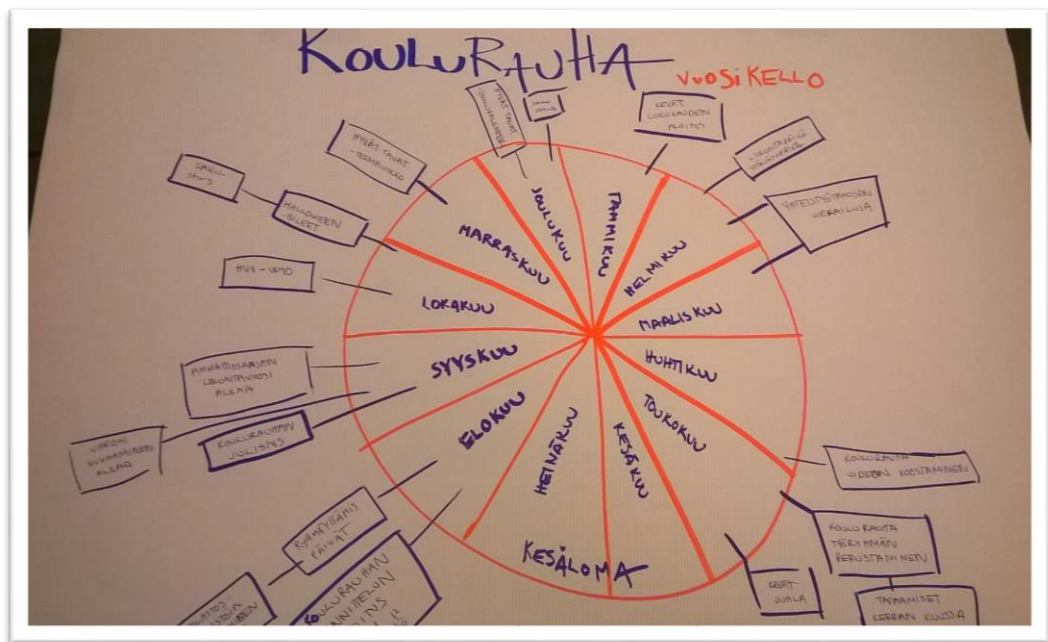
Tauon jälkeen keskustelimme nuorten kanssa kiusaamisesta. Tutorit miettivät ryhmissä, tapahtuuko kiusaamista heidän omassa oppilaitoksessaan. Melkeinpä kaikki olivat sitä mieltä, että kiusaamista tapahtuu, mutta se ei välttämättä näy opettajille. Nuoret pohtivat myös, että tutorit voisivat ennaltaehkäistä kiusaamista pitämällä yllä hyvää ryhmähenkeä.

9.5 Koulurauha

Seuraavaksi kerroimme nuorille Koulurauhasta yleisesti. Luimme heille tulevan Koulurauhan julistuksen, jonka pääteema on yhdessä vahvaksi. Jaoimme nuoret pienryhmiin legopalikoiden avulla. Laitoimme pussiin erivärisiä legopalikoita, josta jokainen nuori sai vuorollaan nostaa yhden. Tämän jälkeen samanväriset palikat nostaneet nuoret muodostivat oman ryhmänsä. Päätimme

suorittaa uudelleen ryhmiin jaon siksi, että nuoret saisivat enemmän vinkkejä millaisia keinoja he voivat käyttää uusien opiskelijoiden ryhmiin jakamiseksi.

Tämän ryhmään jako menetelmän jälkeen suunnittelimme tutortoiminnan ja koulurauhan vuosikelloa. Nuoret suunnittelivat ja ideoivat pienryhmissä konkreettista toimintaa, jota he toteuttavat omassa oppilaitoksessaan kouluvuoden aikana. Jokainen ryhmä sai oman paperin, johon he piirsivät seuraavan vuoden vuosikellon. Ohjeistimme nuoria kysymyksin: Minkälaista toimintaa ja asioita tutortoiminnassa haluaisitte tehdä ja toteuttaa? Minkälainen toiminta auttaa tavoitteiden toteutumista? Muistutimme nuoria, ettei toiminta saa syrjiä ketään. Lopuksi ryhmät esittelivät omat vuosikellonsa toisilleen (kuva 3). Keskustelimme ryhmien ideoista ja ajatuksista. Näistä nuoret koostavat yhteisen tutortoiminnan ja koulurauhan vuosikellon, jota toteutetaan vuoden aikana.

Kuva 3. Tutoreiden tekemä Koulurauhan vuosikello

Tutorit olivat todella innoissaan miettiessään millaista toimintaa heidän koulussaan voisi toteuttaa. Ideoita syntyi nopeasti ja helposti. Nuoret pitivät hyvin mielessä Koulurauha-teeman ja tapahtumat painottuivat hyvän yhteishengen parantamiseen. Vuosikellosta löytyi esimerkiksi ystävänpäivän liikuntatapahtuma ja halloween juhla. Lopuksi toiminnan ja Koulurauhan vuosikellot toimitettiin opinto-ohjaaja Pietari Paasoselle, jotta ideat ja suunnitelmat pysyvät tallessa lukukautta varten.

9.6 Päivän lopetus

Lopuksi keskustelimme yhdessä päivän sisällöstä ja siitä, vastasiko päivä tutoreiden odotuksia. Kävimme vielä läpi tutoreiden aamulla kirjoittamat odotukset. Nuoret tunsivat saaneensa koulutuksesta apuja ja vinkkejä tulevaa lukuvuotta varten. Huomasimme, että nuoret olivat innokkaita suunnittelemaan ja toteuttamaan toimintaa omassa oppilaitoksessaan. Jaoimme tutoreille MLL:n viivoittimet ja esitteitä. Pyysimme palautetta tutoreilta päivän sisällöstä, jonka jaoimme kolmeen ryhmään. Saimme palautetta koulutuspäivän rakenteesta:

”Ei ollut pitkästyttävä päivä, hyvin vedetty!”

”Kivasti suunniteltu teoriat ja leikit vuorotellen! Jaksoi keskittyä.”

”Tiivis pläjäys. Sopivan pituinen päivä. Oli kiva päivä!”

”Mukavasti toteutettu koulutus. Aika kului nopeasti, eikä tullut tylsää. Tulkaa vaan uudestaan.”

Saimme nuorilta palautetta liittyen heidän valmiuksiinsa tutortoimintaan:

”Oli tosi kiva päästä tutustumaan toisiin tutoreihin ja saada uusia ideoita.”

”Enemmän tutustumista tutorien kesken. Muuten just hyvä.”

”Hyvä koulutus! Opittiin paljon tästä päivästä. Tästä hyvä jatkaa eteenpäin!”

”Oli kivaa ja teimme paljon yhdessä. Onneksi pääsitte tulemaan tänne, kiitos!”

Nuoret antoivat palautetta koulutuksen tarpeellisuudesta ja mielekkyydestä:

”Odotettua kivempaa.”

”Oli ihana ja iloinen päivä.”

”Mukava ja kiva päivä, hauskaa oli!”

Nuoret kokivat koulutuspäivän rakenteen toimivaksi, koska teoriaosuudet ja harjoitukset olivat vuorotellen. Erityisesti harjoitukset koettiin tarpeellisiksi, koska niitä nuoret voivat myös itse tutoreina toteuttaa. Nuoret kokivat päivän mukavaksi ja mielenkiintoiseksi. Yhdestä palautteesta nousi esiin halu tutustua vielä paremmin muihin tutoreihin. Toivottavasti yhteinen tutortoiminta oppilaitoksessa auttaa tätä tutoria tutustumaan vielä paremmin muihin. Mielestämme nuorilta saatu palaute osoitti päivän onnistuneeksi. Suurin osa palautteesta oli positiivista ja koulutus vastasi tutoreiden odotuksia. Saimme nuorilta kiitosta erityisesti toiminnallisista harjoituksista.

Mielestämme koulutuksen sisältö ja rytmitys oli onnistunut. Nuorten kiinnostus säilyi läpi koko päivän. Päivän alussa meitä hieman jännitti, koska tilat ja nuoret olivat meille tuntemattomia. Vaikka olimme valmistautuneet ja ajoissa paikalla, kesti teknisten laitteiden asentaminen yllättävän kauan. Olimme saaneet tiedon, että tietokone ja videotykki ovat meille käyttövalmiina, mutta asia ei ollutkaan niin. Onneksi opinto-ohjaaja Pietari Paasonen auttoi alkuvalmisteluissa ja saimme koulutuksen alkamaan ajallaan. Nuoretkin saapuivat ajoissa paikalle. Tilana Soteklinikka Helli oli hyvä ja tilava. Alussa klinikalle saapui muutama asiakas, mikä häiritsi koulutustamme. Tila on yhtenäinen ja avoin, minkä vuoksi asiakkaiden puhe häiritsi aika ajoin.

Mielestämme olimme kouluttajina varmoja ja helposti lähestyttäviä, vaikka meillä ei aikaisempaa kokemusta kouluttajana toimimisesta ole. Koimme hyväksi, että meitä oli kaksi, jolloin pystyimme tukea toinen toistamme. Olimme jakaneet päivän osuudet keskenämme, mutta suunnittelutyön teimme yhdessä. Meidän oma innokkuutemme ja osallistuminen saivat nuoret osallistumaan päivän toimintoihin. Huomasimme, että nuoret tulivat päivän aikana rohkeammiksi ja osallistuivat mielellään toimintaan. Mielestämme olimme valinneet koulutuksen teemat tutoreille sopiviksi ja ajankohtaisiksi.

10 LOPUKSI

Tämä toiminnallinen opinnäytetyö on ollut pitkä prosessi. Tilaajan etsiminen ja aiheen muotoutuminen veivät aikaa. Yhteistyö Mannerheimin Lastensuojeluliiton kanssa toimi hyvin, ja saimme heiltä vinkkejä ja ohjausta työhömmme.

Työmme teemaksi nousi alussa Koulurauha, mutta ajatus toiminnallisesta toteutuksesta syntyi myöhemmin. KSAO:n mukaan saaminen opinnäytetyömme toiminnalliseen osuuteen oli koko prosessin kannalta tärkeää. Tässä vaiheessa koko opinnäytetyö alkoi vasta hahmottua ja suunnittelutyö käynnistyi.

Osoittautui hankalaksi löytää teoretietoa joistain aiheista. Kirjallisuudessa koulukiusaamista käsitellään yleensä ala- ja yläkouluikäisten näkökulmasta. Tämä vaikeutti esimerkiksi tutkimusten löytämistä toisen asteen opiskelijoiden kohtaamasta kiusaamisesta. Koska Koulurauha on ohjelma, siitä ei ole tehty mitään teoriapohjaista kirjaa. Tämän vuoksi lähtemme pohjautuvat Koulurauhan internetsivuihin ja MLL:n työntekijöiden haastatteluihin. Koimme hyväksi, että meitä oli kaksi tekemässä opinnäytetyötä, koska tiedon hakeminen ja koulutuksen suunnittelu veivät aikaa.

Pyrimme opinnäytetyössämme siihen, että teoria viitekehys toimii toiminnallisen osuuden pohjana. Suunnitellessamme koulutuspäivän sisältöä, huomasimme aiheiden laajuuden. Jouduimme rajaamaan aiheita, koska muuten koulutuspäivästä olisi tullut liian pitkä. Päätimme keskittyä aiheisiin, joista nuorille on eniten hyötyä, ja rajasimme pois esimerkiksi osallisuuden ja syrjäytymisen. Koulutuspäivän suunnittelu vaati paljon työtä ja vei aikaa. Harjoitusten ja teoriaosuuksien aikataulut oli suurin haaste, koska kokemusta kouluttamisesta ei meillä kummallakaan ole.

Suunnitellessamme päivän sisältöä huomioimme kohderyhmämme, nuoret. Pyrimme siihen, että kaikki pääsivät osallistumaan päivän sisältöön tasavertaisesti ja ettei kukaan jäänyt yksin. Valitsimme toiminnalliset harjoitukset niin, ettei kukaan nuorista tuntenut itseään kiusaantuneeksi tai nolatuksi. Jokainen sai kertoa itsestään juuri sen verran muille, kun hyvältä tuntui. Koulutuspäivän jälkeen jokaisella tutorilla oli rohkeutta ja tietoa ehkäistä kiusaamista.

Koulutuspäivämme osoittautui onnistuneeksi. Saimme nuoret motivoitua toimintaan ja osallistumaan keskusteluun. Uskomme, että pystyimme näyttämään nuorille kiusaamisesta uusia näkökulmia. Moni tutoreista ei pitänyt koulutuksen alussa ulkopuolelle jättämistä kiusaamisena. Saimme itse kokemusta nuorten kanssa toimimisesta ja kouluttajana olemisesta. Toiminnallisten harjoitusten ohjaaminen paransi vuorovaikutustaitojamme. Tärkeäksi asiaksi osoittautui oma heittäytyminen ja nuorten kanssa yhdessä tekeminen.

Koulutus järjestettiin juuri ennen kesälomia, jonka vuoksi meitä jännitti, lähteekö tutortoiminta syksyllä käyntiin. Kysyimme opinto-ohjaaja Pietari Paasoselta kuulumisia lokakuussa 2015. Iloksemme saimme kuulla, että tutorit ovat innokkaasti suunnitelleet yhteisöllisyys teemalla toimintaa. Elo- ja syyskuussa opiskelijat olivat järjestäneet pukeutumiseen liittyvän teemaviikon, johon sekä opiskelijat että henkilökunta osallistuivat. Seuraavassa tutorkokouksessa on myös teemana yhteisöllisyyden näkyminen ja se, mitä sen eteen voisi tehdä oppilaitoksessa. Saimme kuulla, että tutorit suunnittelevat Koulurauha-teemaisia aamunavauksia.

Kouvolassa järjestetty Koulurauhan julistustapahtuma oli osa opinnäytetyötämme. Tapahtumaan ja sen järjestämiseen osallistuminen tekivät Koulurauhan konkreettiseksi asiaksi. Julistus kannusti nuoria, opettajia, esiintyjä, yhteistyökumppaneita ja järjestäjiä toimimaan yhdessä kiusaamista vastaan. Tapahtumassa oli mukava huomata, että kouluttamme tutorit osallistuivat päivään. Kaikki KSAO:n sosiaali- ja terveysalan ensimmäisen vuoden opiskelijat ja heidän ryhmänohjaajansa osallistuivat Koulurauhan julistustapahtumaan.

Koko opinnäytetyöprosessi on ollut ammatillisesti vaativa, koska kummallakaan meistä ei ole kokemusta projektityöskentelystä tai nuorisotyöstä. Opinnäytetyö on auttanut meitä kasvamaan sosiaalialan ammattilaisina. Tiedon kerääminen, tapaamiset ja eri yhteistyötahot ovat opettaneet moniammatillista työskentelyä. Parityönä tehty opinnäytetyö on opettanut meitä kuuntelemaan ja huomioimaan toisen mielipiteet. Työskentely on sujunut hyvin ja olemme tukeneet toinen toistamme. Yhteisen ajan löytäminen ei ole aina ollut helppoa, mutta olemme oppineet joustamaan.

Koska koulutuspäivämme oli keväällä 2015, ehdimme vain lukea teorian tietoa kiusaamisesta, ryhmäytymisestä, tutortoiminnasta ja Koulurauhasta. Työtämme olisi helpottanut teoriaosuuden kirjoittaminen jo ennen koulutusta. Yllätyimme, että koulutuspäivän suunnittelu vei niin paljon aikaa. Tämän koko prosessin jälkeen meitä kiinnostaisi tietää, näkyykö Koulurauha oppilaitoksessa koko lukuvuoden. Pohdimme myös, millaista hyötyä siitä on toisen asteen oppilaitoksessa. Tästä aiheesta saisi varmasti tehtyä mielenkiintoisen opinnäytetyön tulevaisuudessa.

LÄHTEET

- Carpelan, C. 2015. Toiminnanjohtaja. Haastattelu 31.8.2015. Kouvola: Mannerheimin Lastensuojeluliiton Kymen piiri.
- Haapanen, M., Hakosalo, J., Kähkönen, K. & Vääränen, M. 2010. Aloittavien opiskelijoiden ryhmäytymisen tukeminen toisen asteen koulutuksessa. Kehittämishanke. Tampereen ammattikorkeakoulu.
- Hamarus, P. 2008. Koulukiusaaminen - huomaa, puutu, ehkäise. Hämeenlinna: Kirjapaja.
- Hamarus, P. 2012. Haukku haavaa tee - puututaan yhdessä kiusaamiseen. Juva: PS-kustannus.
- Healey, J. 2011. Issues in Society, Volume 330 : Dealing with Bullying. The Spinney Press. E-kirja.
- Hietala, T., Kaltiainen, T., Metsärinne, U. & Vanhala E. 2010. Nuori ja mieli - koulu mielenterveyden tukena. Helsinki: Tammi.
- Holmberg - Kalenius, T. 2008. Elämää koulukiusaamisen jälkeen. Jyväskylä: Gummerus.
- Höistad, G. 2003. Irti kiusaamisen kierteestä. Jyväskylä: Kirjapaja Oy.
- Innanen, J. 2012. Ryhmänohjaus estämään nuorten syrjäytymistä. 2. painos. Tampereen Ammattiopisto.
- Jaakkola, T., Kataja, J. & Liukkonen, J. 2011. Ryhmä liikkeelle! Toiminnallisia harjoituksia ryhmän kehittämiseksi. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Kaukkila, V. & Lehtonen, E. 2007. Ryhmästä enemmän. Käsikirja ryhmänohjaajan taitoja tarvitsevalle. Helsinki: SMS-Tuotanto Oy.
- Kiusaamisen seuraukset. Mannerheimin Lastensuojeluliitto. Saatavissa: <http://www.mll.fi/kasvattajille/kiusaamisen-ehkaiseminen/kiusaamisen-seuraukset/> [viitattu 21.9.2015].
- Kivelä, V. & Lempinen, J. 2010. Arki hallintaan. Nuorten ryhmätoiminnan ohjaaminen. 2. painos. Turku: KOTA-Lasten ja nuorten hyvinvointi ry.

Kojo, J. 2015. Mannerheimin Lastensuojeluliiton Kymen Piirin viestintäassistentti.

Kopakkala, A. 2005. Porukka, jengi, tiimi. Ryhmädynamiikka ja siihen vaikuttaminen. Helsinki: Edita Prima.

Koulukiusaaminen. Vanhempainnetti. Mannerheimin Lastensuojeluliitto. Saatavissa: <http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tietokulma/koulukiusaaminen/> [viitattu 15.10.2015].

Koulukiusaamista koskevat taulukot vuosilta 2000/2001 - 2013. Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinnin laitos. Saatavissa: <https://www.thl.fi/fi/tutkimus-ja-asiantuntijatyo/vaestotutkimukset/kouluterveyskysely/tulokset/tulokset-aiheittain/kouluolot> [viitattu 16.9.2015].

Koulurauha lukuvuonna 2015 – 2016. Mannerheimin Lastensuojeluliiton Kymen piirin perhekeskustoiminnan koordinaattorin laatima julkaisu.

Koulurauhan historia. Koulurauha-ohjelma. Saatavissa: http://www.koulurauha.fi/index.php?option=com_content&view=article&id=48&Itemid=59 [viitattu 10.3.2015].

Koulurauhan julistustapahtuma. Koulurauha-ohjelma. Saatavissa: http://www.koulurauha.fi/index.php?option=com_content&view=article&id=49&Itemid=60 [viitattu 10.3.2015].

Koulurauhan toimintaopas 2014. Tampereen Koulurauharyhmän julkaisu.

Koulurauhan toimintaopas 2015 – 2016. Kouvolan Koulurauharyhmän julkaisu.

Koulurauha-ohjelma. Koulurauha-ohjelma. Saatavissa: http://www.koulurauha.fi/index.php?option=com_content&view=article&id=46&Itemid=57 [viitattu 10.3.2015].

Kupias, P. & Koski, M. 2012. Hyvä kouluttaja. 1. painos. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Laki ammatillisesta peruskoulutuksesta 21.8.1998/630.

Marttila, N., Pokki, K. & Talvitie-Kella, T. 2008. Ammattina ryhmän ohjaaminen. Ohjausprosessi ryhmänohjaajien kokemana ja kertomana. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto.

Mertanen, V. 2013. Turvallinen koulupäivä. Tampere: Suomen yliopistopaino Oy.

MLL. 2012. Mannerheimin Lastensuojeluliiton Vertaansa vailla -keskustelukortit.

MLL:n Kymen piiri. Mannerheimin Lastensuojeluliitto. Saatavissa: <http://kymenpiiri.mll.fi/tietoa-piirista2/> [viitattu 28.4.2015].

Mäntylä, N., Kivelä, J., Ollila, S. & Perttola, L. 2013. Pelastakaa koulukiusattu! Sastamala: Pole-Kuntatieto Oy.

Niemistö, R. 2000. Ryhmän luovuus ja kehitysehdot. Tampere: Tammerpaino.

Organisaatio. 2014. Mannerheimin Lastensuojeluliitto. Saatavissa: <http://www.mll.fi/mll/organisaatio/> [viitattu 28.4.2015].

Paasonen, P. 2015. Opinto-ohjaaja. Haastattelu 22.1.2015. Kouvola: Kouvolan Seudun ammattiopiston sosiaali- ja terveysala.

Repo-Kaarento, S. 2007. Innostu ryhmästä. Miten ohjata oppivaa yhteisöä. Helsinki: Kansanvalistusseura.

Rikoslaki 19.12.1889/39.

Ryhmäyttämisosas. Mast -maakunnallinen ohjausmalli. MAST-hanke 2009 – 2011. Euroopan unioni. Euroopan sosiaalirahasto. Saatavissa: <http://www.mastohjaus.fi/pdf/Ryhmayttamisopas.pdf> [viitattu 22.8.2015].

Ryhmää rakentamassa. 2013. Mannerheimin Lastensuojeluliiton opas tutortointintaan.

Sairasta sakkia? - Ammattiin opiskelevien hyvinvointi 2005. 2005. Sakki ry. Saatavissa: <http://www.sakkinet.fi/@Bin/12800022/Sairasta+sakkia++Ammattiin+opiskelevien+hyvinvointi+2005.pdf> [viitattu 14.9.2015].

Salmivalli, C. 1999. Koulukiusaaminen ryhmäilmiönä. 2. painos. Helsinki: Gaudamus.

Salmivalli, C. 2010. Koulukiusaamiseen puuttuminen - kohti tehokkaita toimintamalleja. 2. uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Savolainen, A. 2007. Draama puree, purkaa ja parantaa. Kokemuksia psykodraaman käytöstä tyttöryhmässä. Teoksessa Näe minut -kuule minua. Kokemuksia ryhmistä, toim. Heikkinen, A., Levamo, P., Parviainen, M. & Savolainen, A.. Helsinki: Heikki Waris instituutti.

Tapaturmat ja väkivalta. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. Saatavissa: https://www.thl.fi/fi/tutkimus-ja-asiantuntijatyo/vaestotutkimukset/kouluterveyskysely/tulokset/tulokset-aiheittain/tapaturmat-ja-vakivalta#koulukiusattuna_vahintaan_kerran_viikossa [viitattu 16.9.2015].

Terve minä. 2013. Mannerheimin Lastensuojeluliiton tukioppilastoiminnan materiaali itsetuntemuksesta.

Tervetuloa MLL:n kymen piirin ammatillisten perhepalveluiden asiakkaaksi. Mannerheimin Lastensuojeluliiton esite. Saatavissa: http://kymenpiiri-mll-fi-bin.directo.fi/@Bin/8ff0888fa43f74880db36956064ea515/1430146877/application/pdf/144242/Tervetuloa%20MLLn%20Kymen%20piirin%20ammatillisten%20perhepalveluiden%20asiakkaaksi_%20%20docx.pdf [viitattu 27.4.2015].

Toimintasuunnitelma 2015. 2015. Mannerheimin Lastensuojeluliiton Kymen piirin julkaisu.

Tukea nuorelle. Mannerheimin Lastensuojeluliiton internetsivut. Saatavissa: <http://www.mll.fi/kasvattajille/kiusaamisen-ehkaiseminen/tukea-nuorelle/> [viitattu 3.3.2015].

Tuu mukaan, tehdään yhdessä. 2015. Tutoritoiminnan opas, toim. Hovi, S. & Hakkarainen, H. Saatavissa: http://www.koulutustakuu.fi/wp-content/uploads/2015/01/Tutoropas_nettiin.pdf [viitattu 6.3.2015].

Vaikuttava nuori. 2012. Yläkoulun oppilaskuntahallituksen peruskoulutusopas. Mannerheimin lastensuojeluliiton Satakunnan piiri. Saatavissa: www.primapaper.fi/allianssi/valtikka/peruskoulutusopas/@@flash.download [viitattu 22.8.2015].

Vanha, T. 2015. Ryhmäyttäminen oppilaiden kokemana. Pro gradu -tutkielma. Lapin yliopisto.

Vehviläinen, S. 2014. Ohjaustyön opas. Yhteistyössä kohti toimijuutta. Helsinki: Gaudeamus Oy.

Vesa, M. 2015. Perhekeskustoiminnan koordinaattori. Haastattelu 31.8.2015. Kouvola: Mannerheimin Lastensuojeluliiton Kymen piiri.

Vilka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi.

Kouvolan Koulurauhan virallinen logo

Koulutuspäivän rakenne

1. Tullaan tutuiksi ja aloitus

Aloitus ja nimikierrros Vertaansa vailla kuvakortteja käyttäen (mikä fiilis aamulla on?)

Tutustuminen ovinumeron mukaan

Ryhmiin jako yhteensä 30 min

Odotukset koulutukselle post it lapuilla 15 min

MLL:n esittely (dia 2,3) 15 min

Pienryhmissä ryhmän kukkasen teko (dia 4) 10 min

2. Hyvä ryhmähenki – diat ja keskustelu (dia 5,6) 20 min
yhteensä 1h 30 min eli 9 - 10.30

TAUKO 5 MIN

Paperitoteemi (dia 7) 15 min

Ryhmään kuuluminen

Teoria (diat 8 - 11) 10 min

3. Tutortoiminta

Digitarina: Ulkopuolisena ryhmässä (dia12) 30 min 10.35 - 11.30

RUOKALU 11.30 - 12.15

Tutortoiminta ja tutorit voivat vaikuttaa diat (Dia 13)

Tutortoiminnan puu (Dia 14) 1 h 12.15 - 13.15

4. Koulukiusaaminen

Digitarina: Uutena ryhmässä (Dia 15) 30 min 13.15 - 13.45

TAUKO 10 MIN

Pienryhmissä: Mitä kiusaaminen on? (Dia 16)

Lyhyesti koulukiusaamisesta (Dia 17) 20 min 13.55 - 14.15

5. Koulurauha

Koulurauha diat (Dia 18,19)

Pienryhmiin jako: legopalikat

Tutortoiminnan ja koulurauhan vuosikello (Dia 20)

Loppufiilistelyt ja palaute 45 min 14.15 - 15.00

Tutorkoulutuksen diaesitys

Vivian Holtfund & Hanne-Maarit Tentke

Tutorkoulutus kevät 2015

Onni löytyy arjesta.

Mannerheimin Lastensuojeluliitto

- Mannerheimin Lastensuojeluliitto ry eli MLL on avoin, valtakunnallinen kansalaisjärjestö.
- Päätehtävä on edistää lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvointia.
- 87 951 jäsentä, 557 paikallisyhdistystä ja 10 piirijärjestöä ympäri Suomea.
- MLL:n Kymen piiri toimii Kymenlaakson ja Etelä-Karjalan alueella.

Kymenpiiri

PERHEKESKUSTOIMINTA

- lastenhoitoapu
- perhekummitoiminta
- kaveritoiminta
- ystäväksi maahanmuuttaja äidille -toiminta

KOULUTUKSET KOULUILLE JA AMMATTIKASVATAJILLE

- tukioppilas, kummioppilaskoulutus ja tutorkoulutukset
- mediakasvatuskoulutukset
- vanhempainillat
- koulutukset opettajille ja ammattikasvattajille

AMMATILLISET PERHEPALVELUT

- lapsiperheiden kotipalvelu
- vammaisen ja pitkäaikaissairaan lapsen hoito
- lasten- ja nuorten tukihenkilötyö
- perhetyö

Ryhmän kukkanen

- Piirtäkää kukkanen, jossa on yhtä monta terälehteä, kuin ryhmässä on ihmisiä.
- Miettikää mikä teissä on erilaista?
- Mikä teissä on yhdistävä tekijä?

Hyvä ryhmähenki edistää myös opiskelua - Ryhmän kaksoistavoite

1. Asiatavoite

- Perustehtävän toteutuminen, valmistuminen ammattiin
- Ryhmän kiinteys edistää asiatavoitteen toteutumista

2. Tunnetavoite

- Ryhmän jäsenet tutustuvat toisiinsa
- Ryhmästä muodostuu kiinteä ja toimintakykyinen

Miten ryhmä saa hyvän alun?

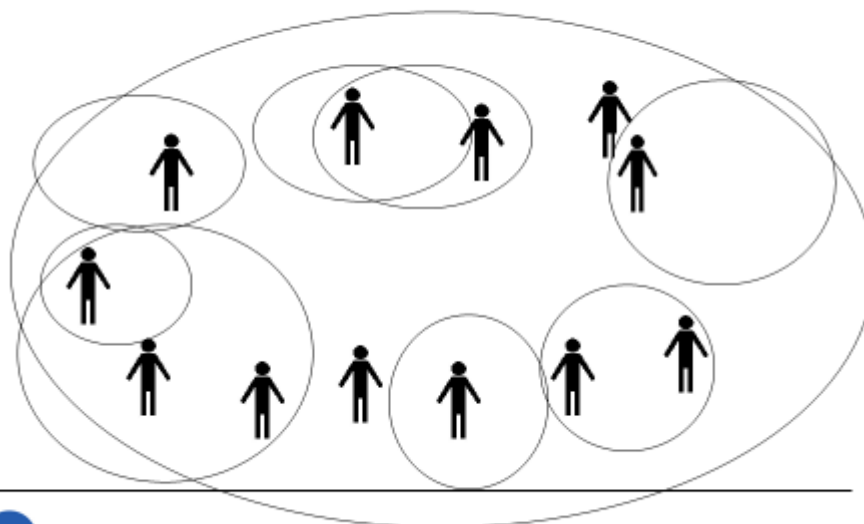
- Toiminta ja työskentely eri ihmisten kanssa mahdollistaa tutustumisen
- Erilaiset tutustumisharjoitukset, pelit ja leikit auttavat tutustumista.
- Kun tutustuu ensin yhteen tai kahteen, on helpompaa tutustua koko ryhmään.
- Vanhoja tuttuja voi tutustuttaa uusiin vaihtelemalla ryhmiä.

Paperitoteemi

- Tavoitteena on rakentaa 15 paperiarkista mahdollisimman korkea rakennelma.
- Papereita ei saa repiä, liimata tai teipata. Papereita ei saa myöskään tukea millään.

Ryhmän muodostumisen tukeminen

Turvallinen ryhmä

- Edellytys ryhmän toiminnalle
- Oppimisen edellytys, luokan toverisuhteet vaikuttavat kouluviihtyvyyteen
- Kiireetön, vapautunut ja avoin ilmapiiri
- Jokainen saa olla oma itsensä ja tulee hyväksytyksi sellaisena kuin on

Toiminnalliset harjoitukset ryhmän tukena

- Toiminnalliset harjoitukset auttavat oppilaita tutustumaan toisiinsa, opettavat ryhmässä toimimisen taitoja, johtajuutta sekä mahdollistavat erilaisten roolien kokeilun
- Toiminnallisilla harjoituksilla tulee olla selkeä tavoite.
- Harjoitukset lisäävät oppilaiden välistä vuorovaikutusta.

Ryhmän kehitysvaiheet (Tuckman, 1965, Tuckman & Jensen, 1977)

1. Ryhmän muotoutumisen vaihe (forming)
 2. Kuohuntavaihe (storming)
 3. Vakiintumisen ja yhdenmukaisuuden vaihe (norming)
 4. Kypsän toiminnan vaihe (performing)
 5. Lopetusvaihe(adjourning)
- Vaiheet eivät aina esiinny peräkkäin, vaan ne voivat olla myös limittäin

Digitarina: Ulkopuolisena ryhmässä

- Pohdi, millaiset asiat voivat vaikuttaa ryhmän toimintaan?
- Esiintyykö tarinassa kiusaamista?
- Mitä tutor voisi tilanteessa tehdä?

Tutorit voivat vaikuttaa!

- Omaan ja muiden asenteisiin ja käytökseen
- Virallisiin ja epävirallisiin normeihin
 - > mm. oppilaitoksessa olevat perinteet ja toimintatavat, opiskeluyönteisyys, opiskelijoiden osallisuus, suhtautuminen päihteisiin ja syrjintään.
- Tutoreiden oma toiminta, esimerkki ja asenne ovat tärkeitä!

Tutoritoiminnan puu!

- Konkreettisesti mitä on tutortoiminta:
 - Arvot
 - Edellytykset
 - Tavoitteet
 - Innostavat asiat
 - Vaikutukset

Digitarina: Uutena ryhmässä

- Pohdi, millaisia haasteita uudella opiskelijalla on ryhmään tullessaan?
- Miten tutorit voivat helpottaa uuden opiskelijan tuloa ryhmään?
- Millaisia tunteita uusi opiskelija koki?
- Mikä lopulta auttoi uutta opiskelijaa?

Mitä kiusaaminen on?

- Pohtikaa ryhmissä mitä on kiusaaminen?
- Onko teidän koulussa kiusaamista? Miten se ilmenee?
- Miten kiusaamiseen puututaan?
- Voiko kiusaamista ennaltaehkäistä?

Koulukiusaaminen

- Määriteltynä kiusaaminen tarkoittaa sitä, kun joku henkilö on toistuvasti tai pitkään alttiina yhden tai useamman henkilön kielteisille teoille.
- Kiusaaminen esiintyy joko suorana tai epäsuorana.
- Kiusaaminen voi olla fyysistä, henkistä tai verkkokiusaamista.

Koulurauha

- Koulurauhan historia on lähtöisin vuodesta 1990
- Koulurauha-ohjelma on MLL:n, Poliisihallituksen, Opetushallituksen, Folkhälsanin ja Suomen Vanhempainliiton yhteinen ohjelma
- Tavoitteena on koulu yhteisön hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistäminen
- Keskeisenä periaatteena on oppilaiden osallisuus, yhteisöllisyys ja yhdessä tekeminen

Koulurauha

- Vuosittainen tapahtuma toteutetaan yhdessä oppilaiden, opettajien sekä muiden yhteistyökumppaneiden kanssa.
- Koulurauhan julistus on Koulurauha-ohjelman kulmakivi, mutta Koulurauhaa rakennetaan osana koulutyötä koko lukuvuoden ajan
- 25. koulurauha julistetaan lukuvuodelle 2015-2016 Kouvolassa 19.8.

Tutortoiminnan ja koulurauhan vuosikello

- Koulurauhan teema on yhdessä vahvaksi.
- Mitä toimintoja oppilaitoksessa voitaisiin toteuttaa seuraavan vuoden aikana?
- Minkälainen toiminta auttaa tavoitteiden toteutumista?
- Millaisia konkreettisia asioita tutortoiminnassa haluaisitte tehdä ja toteuttaa?

Kiitos!